

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Sirli Maripuu

Eesti maaraamatukoguhoidja kiirenevas ajas

Lõputöö

Juhendaja: Katrin Ritsberg, MA

Tartu 2025

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	6
1.1 Sotsiaalne kiirenemine	6
1.2 Sotsiaalse kiirenemise ilmingud	8
1.3 Rahvaraamatukogud Eestis.....	11
1.4 Raamatukoguhoidja töö ja selle mitmekülgsus	11
1.5 Maaraamatukogud	12
1.6 Töö eesmärk ja uurimisküsimused	14
2. Valim ja uurimismeetod	15
2.1 Valim ja uurimismeetod.....	15
2.2 Valim	15
2.3 Andmete kogumismeetod	16
2.4 Andmete analüüs.....	16
2.5 Meetodi kriitika.....	18
3. Tulemused	19
3.1 Maaraamatukoguhoidjate tööülesanded ning nende muutmine ajas	19
3.2 Maaraamatukoguhoidjate muutunud roll ning uued oskused ja pädevused	24
3.3 Sotsiaalse kiirenemise mõju maaraamatukoguhoidjate igapäevatööle nende selgituste alusel	28
4. Järeldused ja diskussioon	33
4.1 Maaraamatukoguhoidja tööülesannete ja töökorralduse muutus.....	33
4.2 Maaraamatukogu kui kogukonnakeskus ja maaraamatukoguhoidja roll, tema pädevused ja oskused.....	34
4.3 Sotsiaalse kiirenemise mõjud maaraamatukoguhoidja tööle	34
4.4 Edasised uurimisvõimalused.....	36

Kokkuvõte	37
Summary.....	39
Kasutatud kirjandus	41
Lisad	45
Lisa 1. Intervjuu kava	45

SISSEJUHATUS

Raamatukogud täidavad olulist rolli hariduse, teaduse ja kultuuri edendamisel. Vastavalt rahvaraamatukogu seadusele (1998), mille reguleerimisalasse kuuluvad ka maaraamatukogud, on nende põhieesmärgiks tagada elanikkonnale vaba ja piiramatult juurdepääs teabele ja teadusele ning kultuuri- ja haridusalastele ressurssidele. Institutsioonina toetavad raamatukogud õppe- ja enesetäiendamise võimalusi, mis aitavad kaasa teadmiste levikule ja annavad parema juurdepääsu kultuuripärandile (Rahvaraamatukogu seadus, 1998).

Aegade jooksul on pidanud maaraamatukogud silmitsi seisma erinevate takistustega ning paljud neist on pidanud oma ukseid lugejate jaoks sulgema. Üheks suureks mõjutajaks oli kindlasti 2017. aastal alanud haldusreform, mille käigus tehti raamatukogude võrgustikus ümberkorraldusi (Õunapuu-Seidelberg, 2019: 34). Maaraamatukoguhoidjate töö on väga mitmekesine ning täita tuleb väga palju erinevaid tööülesandeid, mis ei piirdu vaid kutsestandardis paika pandud kohustusega (Lepik, 2022: 8). Maapiirkonnas võib olla raamatukogu kohalike jaoks ainuke allesjäänud meelelahutusasutus ja kooskäimise koht, mistõttu peavad sealsed töötajad leidma loovaid lahendusi, et hoida lugejate huvi. Kuigi raamatukoguhoidjate töös on erinevaid väljakutseid, teevad nad oma tööd sageli suurest missioonitundest ja armastusega raamatute vastu.

Iseloomustamiseks raamatukogude töötajate panust ühiskonnas on Krista Aru öelnud (2019: 23) kaalukad sõnad: „Sest olud jäävadki muutuma ja parim viis nendega kaasas käia on pidada ise meeles, et raamatukoguhoidmine on mitte ainult töö, mitte ainult teadus, vaid ka kunst. Kunst, mis teenib inimest.“ Kuigi muutused võivad olla maaraamatukogus teiste organisatsioonidega võrreldes olla väiksemad, on siiski omaette kunst Eesti kultuurilugu jätkuvalt edasi hoida ja kogukonnaga jagada.

Maal asuvatele raamatukogudele avaldavad mõju erinevad ühiskonnas aset leidvad muutused nagu näiteks tehnoloogia areng ja järjest kiirenev elutempo. Neid tegureid on võimalik nimetada ühtselt sotsiaalseks kiirenemiseks, mida on põhjalikult uurinud ja kajastanud Saksa sotsioloog Hartmut Rosa (2013). Tema käsitluse järgi on sotsiaalne kiirenemine arenenud ühiskondades asetleidev nähtus, mis kirjeldab tehnoloogia arengu mõju sellele, kuidas inimesed aega tajuvad. See, kuidas tema teoorias kirjeldatud muutused maaraamatukoguhoidjate tööd mõjutavad, on just selle töö fookuses. Minu töö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas Eesti maaraamatukoguhoidjad tajuvad aja kiirenemise mõju raamatukogude igapäevatoos, keskendudes nende hinnangutele ja vaadetele. Uurimiseks kasutasin

kvalitatiivset uurimismeetodit, kasutades sihipärast valimit ning viisin läbi poolstruktureeritud kontaktintervjuud. Valimi hulka kuulus 7 maaraamatukoguhoidjat erinevatest Eesti maakondadest.

Lõputöö koosneb neljast osast, kus esimeses osas tutvustan raamatukogudega ning aja kiirenemise nähtusega seotud mõisteid ning sotsiaalse kiirenemise mõjusid. Teine osa sisaldab läbi viidud uuringu metoodika ja valimi selgitust. Kolmandas peatükis on välja toodud uuringute tulemused koos intervjueeritavate tsitaatidega ning minupoolsete selgitustega. Neljas peatükk koosneb minu järeldest läbiviidud uuringu kohta ning diskussiooni osas olen kaasanud erinevaid temaga haakuvaid uuringuid.

Soovin tänada oma juhendajat Katrin Ritsbergi tema abi ja koostöö eest ning kõiki intervjueeritavaid, kes võtsid vaevaks anda omapoolne panus valminud uurimistööks.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Sotsiaalne kiirenemine

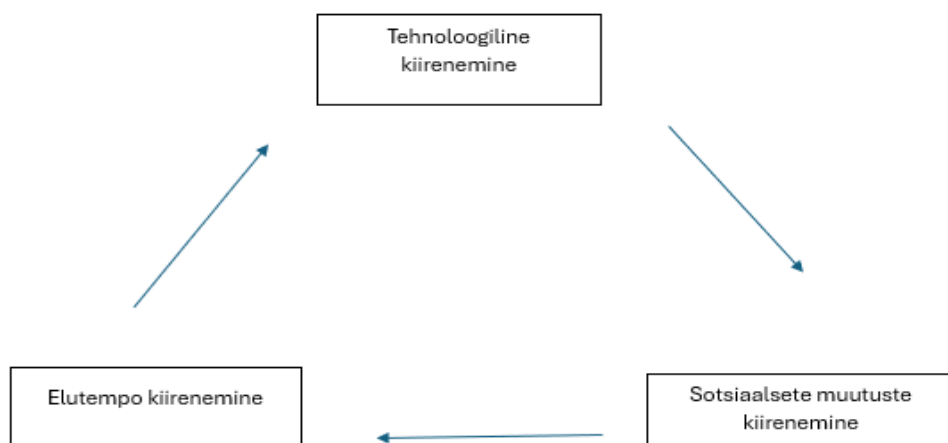
Sotsiaalne kiirenemine on nähtus, mida ilmselt igäüks meist on kogunud, kuid mitte teadvustanud. Antud nähtuse tundmine on väga vajalik, et aru saada, kuidas pidevalt muutuv tehnoloogia ning arenev kultuur meie igapäevaelu mõjutab. Sotsiaalne kiirenemine on ühest küljest seotud tehnoloogia kiire arenguga ja teisest küljest sotsiaalsete, psühholoogiliste ja kultuuriliste protsesside muutumisega ajas (Rosa, 2013: 63-65). Aja ja selle kiirenemisega seotud nähtusi on varasemalt uurinud mitmed erinevad teadlased nagu näiteks Nowotony (1993), Virilo (1993), Levine (1997) ja mitmed teised, kes on kõik teemale lähenenud erinevate vaatenurkade alt. Mina oma töös tuginen Saksa sotsioloog Hartmut Rosa (2013) poolt kajastatud ja uuritud teooriale - sotsiaalne kiirenemine. Sotsiaalset kiirenemist mõõdetakse kolme eri teguri kaudu, milleks on: tehnoloogiline kiirenemine, sotsiaalsete muutuste kiirenemine ja elutempo kiirenemine (Rosa, 2013: 63-64).

Tehnoloogiline kiirenemine on eesmärgile suunatud protsesside tahtlik kiirendamine erinevate tehnoloogiliste vahendite abil, mis võimaldab eri tööetappe või ülesandeid kiiremini lahendada (Rosa, 2013: 74). Rosa (2013: 72-73) on välja toonud raamatus „Social Acceleration: A New Theory of Modernity“, et tehnoloogilise aja kiirenemine on märkimisväärselt hoogustunud peale tööstusrevolutsiooni, kus kaupade, inimeste ning kommunikatsiooni liikumine on muutunud varasemast oluliselt kiiremaks. Raamatukogu ja raamatukoguhoidja peavad suutma kiiresti kohaneda, et minna üle uutele tehnoloogiatele. Rosa (2013: 153-154) on öelnud, et aja tehnoloogiline kiirenemine on andnud ühiskonna arengule võimsa tõuke. Tänu tehnoloogia kiirenemisele on meil võimalik liikuda töö ja kodu vahel kiiremini, teisalt on andmeside kiirus ajas kordades tõusnud (Rosa, 2013: 72-73).

Sotsiaalsete muutuste kiirenemine kirjeldab erinevate protsesside ja tegevussuundade ning nende omavaheliste suhete muutumise tempo kiirenemist (Rosa, 2013: 74). Sotsiaalsete muutuste kiirenemine on tihedalt seotud tehnoloogilise kiirenemisega, mis ei tähenda, et protsesse teostatakse kiiremini, vaid lühikese aja jooksul tekivad uued tehnoloogiad või protsessid (Rosa, 2013: 74-75). See areng on mõjutanud ka näiteks raamatukogusid ning Rand (2022) on välja toonud, et ajas on muutunud raamatukogude töökorraldus, lisandunud on uued teenused nagu kontaktivaba laenutamine ja raamatute tagastuskastid ning populaarsemaks on muutunud koduteeninduse kasutamine.

Elutempo kiirenemist on võimalik vaadelda nii objektiivse kui ka subjektiivse poole pealt (Rosa, 2013: 78). Objektiivsest vaatenurgast jääb iga ülesande täitmiseks vähem aega ehk neid tuleb kiiremini teha või siis teha mitut asja korraga (Rosa, 2013: 78). Subjektiivne pool tekitab pideva ajapuuduse tunde, justkui aega oleks järjest vähem. Pidev ajapuudus põhjustab ärevust ning inimestel tekib tunne, et nad ei jõua järjest püsida (Rosa, 2013: 79-80). Tänu tehnoloogia arengule on meil võimalik mitmeid ülesandeid varasemast oluliselt kiiremini lahendada, kuid paradoksaalsel moel ei teki meile sellest vaba aega juurde, vaid inimesed leiavad endale uusi kohustusi, millega see aeg täita (Rosa, 2013: 131).

Sotsiaalse kiirenemise kolm eri aspekti - tehnoloogiline kiirenemine, sotsiaalsete muutuste kiirenemine ja elutempo kiirenemine - moodustavad omavahel seotud ringi (vt Joonis 1), kus nad on omavahelises sõltuvuses (Rosa, 2003: 10-12). Raske on hinnata iga teguri mõjusid eraldi, seega käsitlen sotsiaalse kiirenemise tagajärgi ühiselt ning toon välja, kuidas need ühiskonnas muutusi esile kutsuvad.

Joonis 1. Sotsiaalse kiirenemise skeem. *Allikas:* Rosa, H. (2003). Social acceleration: ethical and political consequences of a desynchronized high-speed society. *Constellations: An International Journal of Critical & Democratic Theory*, 10(1).

1.2 Sotsiaalse kiirenemise ilmingud

Rosa (2013) käsitluse järgi on sotsiaalse kiirenemise üheks osaks elutempo kiirenemine, mille tulemusel on tekkinud ajapuudus. Tänapäevases tööelus kogevad paljud inimesed, et töötempo järjest kasvab, kuid aega jääks nagu vähemaks ning seetõttu tundub, et päevad on järjest lühemad. Kristensen jt (2004: 308) on oma uurimistöös toonud välja, et suur töömaht ja ajapuudus on töökeskkonnas üheks peamiseks stressitekitajaks, kuna töötajad hakkavad surve all kas kiiremini või kauem töötama.

Läbipõlemine on Maailma Terviseorganisatsiooni definitsiooni järgi seisund, mis tekib pikaldase tööstressi tagajärjel. Peamised selle puhul esinevad sümptomid on pidev väsimus, langenud tööefektiivsus ning negatiivne meelestatus oma töö suhtes (Maailma Terviseorganisatsioon, 2019). Maslach ja Leiter (2016: 105) on oma artiklis välja toonud, et läbipõlemise risk on oluliselt suurem, kui töötajal ei ole võimalust langetada otsuseid omaenda töökorralduse üle. Peamised tegurid, mis põhjustavad töökohal läbipõlemist, on liigne töökoormus, vähene kontrollitunne, madal palk, ebaõiglus, väärtuskonfliktid ning kogukonna mõjutused (Maslach ja Leiter, 2001: 414-415). Läbipõlemisele aitab kaasa ka tunnustamise puudumine, mis tekitab töötajates väärtusetuse tunnet (Maslach ja Leiter, 2007: 20). Läbipõlemise tagajärjel võib langeda inimese nii vaimne kui ka füüsiline heaolu (Jürisoo, 2004: 49). Kurnatus, mille tekitajaks võib olla ülekoormus, pärsib nii vaimselt kui ka füüsiliselt inimese tervist ja ka efektiivsust ning sh ka töö efektiivsust. Kurnatuse puhul tekib väsimus ja energialangus, mis omakorda võib põhjustada suutmatust oma tunnetega hakkama saada. Lisaks võivad selle tagajärjel tekkida erinevad kroonilised haigused ja terviseprobleemid nagu kõrge vererõhk või ka pidevad peavalud (Maslach ja Leiter, 2007: 44). Lisaks on inimesed tänapäeva ühiskonnas harjunud saama endale vajalikke teenuseid koheselt, ilma ootamata. See lisab pinget ka raamatukoguhoidjatele, kes peavad oma aega erinevate ülesannete vahel oskuslikult jagama, et klientide vajadustele võimalikult kiiresti vastata (Lepik, 2022: 9).

Läbipõlemist soodustab ka tehnostress. Rosa ja Hollstein (2023: 712) on oma artiklis öelnud, et tehnostress on üks tehnoloogilise kiirenemise võimalikke negatiivseid tagajärgi. Tehnostress tekib olukorras, kus tehnoloogia areng ja inimeste oskused ei ole omavahel kooskõlas. Inimesed tunnevad, et neil puudub piisav pädevus ning seoses uute tehnoloogiate selgeks õppimisega seatakse endale liiga kõrgeid ootusi (Jürisoo, 2004: 33-34). Tööturul saavad olla ainult need töötajad edukad ja produktiivsed, kes suudavad tehnostressiga toime tulla ja on rahul oma tööga (Rosa ja Hollstein, 2023: 712).

Sotsiaalse kiirenemise ühe aspekti ehk elutempo kiirenemise tagajärjel tekib inimestel ajapuudus, mis põhjustab vajaduse mitut tööülesannet paralleelselt täita ehk rööprähelda (Rosa, 2013: 78). Rööptegutsemine on kahe või enama tööülesande sooritamine teatud ajaühikus, see aga ei tähenda, et erinevate tööloikude jaoks kasutatakse samu ressursse võrdselt (Kirchberg jt., 2015: 113). Tööülesandeid on võimalik teha ka katkestatult, minnes ühelt ülesandelt üle teisele. Siit nähtub, et rööptegutsemise üheks osaks on ka ühelt tööülesandelt teisele üleliikumine. (Kirchberg jt., 2015: 113). Olen oma kogemusest aru saanud, et on olemas töötajaid, kellele selline tööriitm sobib ja see muudab neile töötegemise nauditavaks, samas osadele inimestele tekitab selline tegutsemine pigem stressi. Lepik (2023: 73) on oma uuringus aja kiirenemisest Eesti muuseumitöötajate vaatest esile tõstnud, et tööülesannete paljusus viib mitme tööülesannetega korraga tegelemiseni ja katkestusteni, lisaks tuleb arvesse võtta, et erinevate ülesannete vahel ümberlülitumine on samuti ajakulu. Harro-Loit ja Vihalemm (2017) on välja toonud, et Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste instituudi läbiviidud uuringust Eesti inimeste ajakasutusest „Mina.Maailm.Meedia“ (edaspidi MeeMa) tuleneb, et rööptegutsemine on Eesti ühiskonnas sage ilming.

Kaasaegne töö on tänu tehnoloogia ja sotsiaalmeedia pidevale kättesaadavusele muutunud killustatumaks. Sagedased katkestused ja pidevad tööülesannete vahetused on muutunud tavapäraseks töötegemise viisiks, mis omakorda nõuab töötajatelt suuremat paindlikkust ja võimet korraga mitme ülesandega toime tulla (Byström jt., 2019: 5). Elutempo kiirenemise tõttu tuleb teha töid kiiremini, vähendada puhkehetki või siis teha mitut tööülesannet samaaegselt. Selline tööde üheaegne tegemine põhjustab tegevuste killustatust (Rosa, 2013: 306).

Töötamine e-kirjadega toob sageli kaasa uusi ülesandeid ja lisakohustusi, mis ei pruugi algselt tööpäeva plaanides olla ette nähtud. Tänapäeva kiire töötempo nõuab tööülesannete ümbermõtestamist, et mõista, millised neist sellise rütmiga kõige paremini sobivad (Byström jt., 2019: 5). Omast kogemusest oskan öelda, et kõik ei vaata oma e-kirju pidevalt, vaid kõigest mõned korrad päevas, kuid kõikide ametikohtade töö iseloom seda ei võimalda.

Tänu 20. sajandil alguse saanud digitaalsele revolutsioonile on toimunud väga suur areng informatsiooni ning kommunikatsiooni valdkonnas, mille tulemusel on võimalik andmeid edastada suuremates kogustes ning suurematel kiirustel. Kuna infotehnoloogia on muutnud töö olemust, tuleb tööülesandeid ümber mõtestada ja seniseid praktikaid kohandada (Byström jt., 2019: 5). Ka Eestis on raamatukogudes rakendatud erinevaid digitaalseid lahendusi ning Lepik ja Vaaro (2020) tõdesid enda

uurings, et üheks suureks kiirendiks nende laialdaseks kasutusele võtmiseks oli COVID-19 pandeemia. Olukorras, kus füüsilised kontaktid inimeste vahel olid piiratud, pidid raamatukogud oma töö jätkamiseks kiirelt lahendusi välja mõtlema (Lepik ja Vaaro, 2020: 43). Infotehnoloogia arengu tagajärjel ei ole meil võimalik mitte ainult andmeid edastada senisest palju kiiremini, vaid on tekkinud ka ligipääs üha rohkematele infoallikatele ning vaid mõne hetkega on meile kättesaadavad tuhanded erinevad interneti leheküljed, kus kohast endale vajalikku informatsiooni otsida (Rosa, 2003: 14). Ühe näitena sellest sooviksin välja tuua Tartu Ülikooli raamatukogu kodulehel olevad andmebaasid, kus minul kui TÜ tudengil on ligipääs suurele hulgale erinevatele teaduslikele ajakirjadele ja repositooriumitele.

Ligipääsu omamine suurele kogusele informatsioonile võib olla paljudes olukordades positiivne nähtus, kuid sellega võib kaasneda probleeme info ülekülluse näol. Elades praegu ajal, kus tehnoloogia areng muutub järjest kiiremaks, võiksime eeldada, et info ülekülluse probleem on alguse saanud 21. sajandil, kuid Bawden ja Robinson (2009) toovad oma töös välja, et probleemi juured ulatuvad palju sügavamale. Nimelt tuuakse juba 1852. aastal Washingtoni Smithsoniani Instituudi sekretäri aastaaruandes välja probleem, et igal aastal välja antud teabe kogus on sedavõrd suur, et ilma seda korralikult organiseerimata kaob ülevaade, mis põhjustab teadlastele lisakoormust (Bawden ja Robinson, 2009: 183).

Mõistel „info üleküllus“ puudub küll kindlalt sõnastatud definitsioon, kuid peamiselt kasutatakse mõistet kirjeldamaks olukorda, kus informatsiooni suur kogus muutub töö tegemisel takistuseks, isegi kättesaadav materjal võib olla potentsiaalselt kasulik (Bawden ja Robinson, 2009: 182-183). Olukorras, kus infoallikaid on liiga palju või nende sisu ei vasta etteantud nõuetele, võib see tekitada tunde, et kontroll olukorra üle on kadunud ning võib äärmisel juhul välja viia tervislike probleemideni (Bawden ja Robinson, 2009: 182-183).

Info kvaliteedile lisaks on oluliseks teguriks info ülekülluse tekkimisel eri infoallikate rohkus, kus teave jõuab meile mitmete erinevate kanalite vahendusel ning nende vahel orienteerumine toob kaasa lisakoormuse (Bawden ja Robinson, 2009: 184). Lisaks raamatutele, dokumentidele, e-kirjadele ja veebilehtedele on tänapäeval allikaks erinevad siseveebid ning infosüsteemid (Bawden ja Robinson, 2009: 184). Ühe võimaliku lahendusena info ülekülluse vastu on välja toodud tehnoloogilised abivahendid, mis on võimelised töötleva suuri infokoguseid ja sealt olulisema esile tooma (Bhambri, 2021: 197).

1.3 Rahvaraamatukogud Eestis

Raamatukogu on institutsioon, mille eesmärgiks on erineval kujul infokandjate talletamine, organiseerimine ja lugejale vabalt kättesaadavaks tegemine (EKI, 2024b). Raamatukogu võib olla nii füüsiline ruum või digitaalne keskkond, mille vahendusel on lugejatel ligipääs lisaks raamatutele ka perioodikale, helifailidele, teaduslikele uurimustele ja paljudele muudele infokandjatele. Eesti raamatukogude peamiseks ülesandeks on tagada kõikidele kodanikele vaba ligipääs informatsioonile ja kultuurile ning toetada elukestvat õpet (Rahvaraamatukogu seadus, 1998). Raamatukogu on kultuuri- ja haridusasutus ja lisaks on selle näol tegemist meie suurima sotsiaaltöö võrgustikuga, mis aitab tagada inimeste heaolu (ERÜ, 2023: 11).

Eestis moodustavad raamatukogude võrgustiku rahva-, kooli-, teadus- ja erialaraamatukogud ning Eesti Rahvusraamatukogu (Kultuuriministeerium, 2025), nendest 493 on rahvaraamatukogud (Statistikaamet, i.a). Rahvaraamatukogu seadus (1998) ütleb, et „Rahvaraamatukogu põhiteenused on teavikute kohapeal kasutamine ja kojulaenus ning avalikule teabele üldkasutatava andmesidevõrgu kaudu juurdepääsu võimaldamine“. Raamatukogude roll tänapäeval on palju enam, kui pelgalt raamatute väljalaenutamine. Maakonnaraamatukogu on enda alla kuuluvatele raamatukogudele teejuhiks, hoides neid kursis eriala uute arengutega, sealhulgas viies läbi erinevaid erialaseid koolitusi (Riisalu, 2023). Tilga jt (2022) rõhutavad ka oma Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamatus ilmunud uuringus „Raamatukogu kui kogukonna ankur: kvalitatiivne kirjandusülevaade“ raamatukogude tähtsust ühiskonnas jaoks, tugevdades kogukonna tunnet ning aidates parandada inimeste elukvaliteeti ja vaimset tervist.

1.4 Raamatukoguhoidja töö ja selle mitmekülgsus

Raamatukogude lahutamatuks osaks on pädevad raamatukoguhoidjad, kes peavad väga erinevaid rolle täitma (ERÜ, 2023: 11). Raamatukogu eetikakoodeksist (2014) lähtuvalt on raamatukoguhoidja põhiliseks eesmärgiks tagada kõigile võrdne juurdepääs informatsioonile, toetades seeläbi nii haridust kui ka kultuuri. Tema igapäevaste tööülesannete hulka kuuluvad lisaks lugejate infopädevuse arendamisele, koolituste korraldamisele, kogude kujundamisele ja säilitamisele (SA Kutsekoda, 2022) ka erinevad kultuuriürituste korraldamisega seotud ülesanded (ERÜ, 2023: 11). Oma tööd planeerides peab ta silmas pidama oma sihtrühma huve ja vajadusi, et kogukonda maksimaalselt raamatukogu tegevustesse kaasata (SA Kutsekoda, 2022). Raamatukoguhoidja hea maine kujundab tema eetilise

käitumine, professionaalsus ja tema sihipärane tegutsemine, olles samal ajal aus ja usaldusväärne nii lugejate kui ka kolleegide silmis (ERÜ, 2014).

Raamatukoguhoidja tööülesannete mitmekesisus tähendab tihti seda, et mitme eri asjaga tuleb tegeleda paralleelselt. Raamatukoguhoidja peab oskama palju enam, kui seda on kutsestandardi järgi paika pandud - lisaks lugejate teenindamisele ja koolitustel osalemisele tuleb tegeleda erinevate haldusküsimustega, projektide kirjutamisega või hoopis postipakkide saatmisega (Lepik, 2022: 8). Paljudel juhtudel ei ole võimalik ühte tööloiku lõpetada ning tuleb kiiresti tegeleda millegi muuga. Fookuse liigutamine erinevate ülesannete vahel suurendab kokkuvõttes nende täitmiseks kulunud aega ning võib vähendada töö kvaliteeti (Lepik, 2022: 9).

Traditsioonilistele teemadele lisaks on mõisted nagu koolitamine, vaimne tervis, riigiteenuste pakkumine või sotsiaaltöö saanud tänapäeval lahutamatuks osaks raamatukogude tööst (Riisalu, 2023). Raamatukoguhoidja eetikakoodeksi (2014) kohaselt tugineb raamatukoguhoidja kõrge tase tema sihipärasele püüdlusele saavutamaks kõrgeimat erialast taset, hoides ennast pidevalt kursis valdkonna arengutega ning seades tulevikuks isiklike eesmärgid (SA Kutsekoda, 2022).

Raamatukoguhoidja peab oma töös paratamatult kasutama erinevad digitaalseid töövahendeid, mistõttu peab ta olema võimeline kasutama neid iseseisvalt. Kutsestandardi alusel on neilt nõutud infotöötuse ja kommunikatsiooni oskused vilunud kasutaja tasemel (SA Kutsekoda, 2022).

Muhu vallavanem Tarmo Liitmäe sõnul aitavad raamatukoguhoidjad vanemaid inimesi diginõustamisel, kuna paljudel neist puuduvad vajalikud oskused (Vaaks, 2023). Lisaks vajatakse raamatukoguhoidja abi näiteks tervisedeklaratsiooni täitmisel või isegi CV-de ja motivatsioonikirjade koostamisel, rääkimata internetipangas toimetamisel või arstiaegade otsimisel. Samas artiklis tõdeb Võru vallavanem Kalmer Puusepp, et raamatukogud on omavalitsusele tähtis ressurss, samuti on nad olulised ka kogukonnale sotsiaalse kohtumispaigana ja lisaks aitavad jagada informatsiooni ning edendada haridust (Vaaks, 2023).

1.5 Maaraamatukogud

Selles töös uurin maaraamatukogusid ja nende töötajaid. Maaraamatukogu on maal asuv raamatukogu (EKI, 2023a). Maal olev raamatukogu on tavaliselt külas või väikses asulas paiknev väike raamatukogu, aga on ka erandeid. Näitena võib tuua Kõrveküla raamatukogu, mis on Tartu

keskraamatukogu. Nendeks võivad olla välisteeninduspunktid, mis toimivad vanadekodudes või ka kogukonnakeskustes, kuhu deponeeritakse teavikuid lugejate jaoks (EKI, 2023b). Veel võivad selleks olla raamatukogu haruraamatukogud, mis on küll eraldiseisva koguga, aga on ikkagi keskraamatukogu üheks osaks (EKI, 2024a).

Nii mõnegi maaraamatukogu lugeja jaoks on raamatukogu ainuke koht kodukandis ning väikesed maaraamatukogud kannavad endas kogukonnakeskuse rolli (Ots, 2024). Maapiirkondades tuntakse muret raamatukogude püsima jäämise üle (Visas, 2024: 15) ning omastki kogemusest tean, et see võib olla viimane avalik punkt, kus kokku saada.

Ulatuslikumad muudatused raamatukogude võrgus, mis puudutasid ka maaraamatukogusid, algasid 2017. aastal, kui Eestis viidi läbi haldusreform. Selle käigus toimusid ümberkorraldused omavalitsustes, mil neid omavahel liideti ning ühtlasi hakati raamatukogusid koondama ühtse juhtimise alla (Õunapuu-Seidelberg, 2019: 34). Kaili Õunapuu-Seidelbergi (2019) sõnul sulgeti haldusreformi tagajärjel väiksemaid raamatukogusid või lühendati nende lahtioleku aegu, mistõttu toimusid muutused raamatukoguhoidjate tööülesannetes ja töökorralduses.

Väikestes raamatukogudes on tihti ürituste korraldamine ning arendustegevus üheainsa inimese ülesandeks (Ots, 2024). Tarvastu raamatukogu endine juhataja Aili Andersson on kirjeldanud intervjuus Mihkel Voldiga (2022), et „maaraamatukoguhoidja oluline isikuomadus ongi suhtlemisoskus, iseseisvus, oskus olla n-ö Hunt Kriimsilm, kes lükkab vajadusel lund, paneb riulid kokku, tellib lugejate jaoks vastavalt võimalustele uusi teavikuid jne.“ Lisaks toob ta välja, et maaraamatukoguhoidja saab olla edukas oma töös vaid juhul, kui ta teeb oma tööd hingega (Volt, 2022). Olles ise üles kasvanud väikeses kogukonnas, tean, kui oluline on sellises keskkonnas raamatukogu ja kui suurt rolli mängib raamatukoguhoidja. Maaraamatukogude puhul on külastuste arv tihedalt seotud tema asukohaga, sest mida lähemal asub see kauplustele või asula keskusele, seda rohkem on ka külastajaid (Puhk, 2024).

ERÜ viis 2024.a kevadel läbi maaraamatukoguhoidjate seas läbi küsitluse nende olukorra kaardistamiseks. Uuringus ilmnas, et 52,9% vastanutest täidab tööl lisaülesandeid, mille hulka kuulusid näiteks territooriumi korrastamine, ruumide koristus, kogukonnakeskuse administreerimine, postipunkti töö või erinevad kohaliku omavalitsuse poolt etteantud ülesanded (Rand, 2024: 12). Uuringus tõid maaraamatukoguhoidjad esile põhjused, mis takistavad koolitustel osalemist, millest

peamiseks on eelarve vahendite vähesus ja koolitusrahade nappus, samuti tõdeti, et enim vajavad nad infotehnoloogia ning vaimse tervise, personali- ja juhtimistöo alaseid koolitusi (Rand, 2024: 13). Väiksemate raamatukogude töötajatel on keeruline koolitustelv osaleda ajapuuduse tõttu ja maakonnaraamatukogud on need, mis neid uute arengute ja trendidega kursis hoiavad ning koolitusi pakuvad (Riisalu, 2023). Siit selgub, et maaraamatukoguhoidjate töö on mitmekesine ning väljakutseid pakkuv. Oma uurimistöös soovin ma välja selgitada, milliseid mitmekesised tööülesanded nad igapäevaselt täidavad ning kuidas töös eelnevalt välja toodud sotsiaalne kiirenemine nende tööd mõjutab.

1.6 Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Minu töö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas Eesti maaraamatukoguhoidjad tajuvad aja kiirenemise mõju raamatukogude igapäevatöös, keskendudes nende hinnangutele ja vaadetele. Täpsemalt uurin veel, kuidas on raamatukoguhoidjate töö ajas muutunud, sealhulgas töökorralduse ja -ülesannete muutused, ning milliseid uusi oskusi ja pädevusi on nad pidanud omandama, et kohaneda tänapäevase tööruumiga ja nõudmistega. Lisaks uurin, kuidas on sotsiaalne kiirenemine nende igapäevatöös avaldunud, kuidas nad tajuvad selle mõju ning kuidas peegeldub see nende tööülesannetes.

Uurimisküsimused

1. Kuidas on maaraamatukoguhoidja hinnangul nende töö muutunud?
2. Kuidas on maaraamatukoguhoidja roll ajaga muutunud ning milliseid uusi oskusi ja pädevusi on nad pidanud omandama?
3. Kuidas sotsiaalne kiirenemine avaldub maaraamatukoguhoidjate arvates nende töös?

Soovisin selgitada, milliseid sotsiaalse kiirenemise mõjusid maaraamatukoguhoidjad igapäevaselt kogevad, olenemata nende muutuste toimumise ajahetkest, ja võimalikult mitmekülgse informatsiooni saamiseks ei määratlenud ma kindlat ajavahemikku, millise ajaperioodi kohta andmeid kogusin.

2. VALIM JA UURIMISMEETOD

2.1 Valim ja uurimismeetod

Järgnevas peatükis tutvustan uurimistöö valimi moodustamise põhimõtteid ning andmete kogumise ja analüüsimise meetodeid. Olen valinud kvalitatiivse uurimismeetodi, sest see võimaldas saada võimalikult täpset informatsiooni intervjueeritavate arvamuse ja hinnangu kohta (Kalmus jt., 2015). Lähtuvalt minu töö spetsiifikale ei oleks kvantitatiivse uurimismeetodiga saadavad andmed piisavalt detailsed.

2.2 Valim

Valimi moodustamisel kasutasin sihipärast valimit, et leida intervjueeritavad, kes vastaksid valimis kehtestatud tingimustele (Rämmer, 2014). Valimisse kuuluvad ainult ühe töötajaga maaraamatukogud, mis ei asu koolides või lasteaedades, sest nende tööülesanded ja funktsioon erinevad mõneta maaraamatukogude omast. Lisaks kuuluvad väljavalitud maaraamatukogud erinevate omavalitsuste haldusaladesse, et vältida olukorda, kus ühele piirkonnale spetsiifilised tegurid töö tulemust mõjutaksid. Valitud raamatukogudes pakutakse lisaks põhiteenustele (SA Kutsekoda, 2022) nagu lugejate teenindamine, kogude kujundamine ja nende töötlemine ning säilitamine ka erinevaid lisateenuseid. Pakutavate lisateenuste sisu vastab iga raamatukogu omale spetsiifikale, mis võib erineda näiteks asukoha, ruumi kasutuse kui ka olemasolevate võimaluste poolest. Valimi hulka kuulusid erineva tööstaaži ja kogemusega töötajad, et anda võimalikult lai ülevaade maaraamatukogude olukorrast. Intervjueeritavad eristasin anonüümsuse ja andmete töötlemise täpsuse tagamiseks koodidega: RMKH_01–RMKH_07. Valimi moodustamisel kaasasin erineva tööstaažiga maaraamatukoguhoidjad, et saada aja kiirenemise kohta mitmekülgsemat informatsiooni.

Esimene kontakt intervjueeritavatega toimus e-kirja teel, kus andsin ülevaate läbiviidava uuringu kohta ning selgitasin töö eesmärki ja olulisust mõistmaks, kuidas on maaraamatukoguhoidja töö ajas muutunud. Samuti rõhutasin, et nende osalemine on vabatahtlik ja konfidentsiaalne. Kui intervjueeritav andis omapoolse nõusoleku, leppisime kokku kohtumise aja ja koha ning vajadusel küsisin eelnevalt lisaküsimusi, veendumaks tema sobivuses valimi kriteeriumitega.

2.3 Andmete kogumismeetod

Andmete kogumiseks viisin läbi individuaalsed poolstruktureeritud kontaktintervjuud. Poolstruktureeritud intervjuu on valitud põhjusel, et see võimaldab vajadusel lisaküsimusi esitada, ja tänu sellele saada väärtuslikku lisainformatsiooni (Lepik jt., 2014). Inimestega silmast-silma suhtlus andis mulle paremad võimalused nende emotsioonide mõistmiseks. Tegin teadliku otsuse isiklikult külastada intervjuude teostamiseks raamatukogusid, kus intervjuueeritavad töötavad, et vahetult kogeda nende töökeskkonda vahetult. Kuigi kõikide intervjuueeritavate ametinimetused on raamatukoguhoidja, tuleb neil vastavalt oma raamatukogu spetsiifikale täita erinevaid lisaülesandeid. Selleks, et uurida maaraamatukoguhoidjate seisukohti ja arvamusi oma töö osas võimalikult detailset, otsustasin kasutada poolstruktureeritud intervjuud.

Vestlused salvestasin diktofoniga ning intervjuude pikkused varieerusid 30 minutist kuni 1,5 tunnini. Intervjuu läbiviimiseks kasutasin 29-st avatud küsimusest koosnevat kava (vt Lisa 1) ning poolstruktureeritud intervjuu abil õnnestus lisaks juba eelnevalt koostatud küsimustele lisada juurde lisaküsimusi, mis võimaldas teemat laiahaardelisemalt uurida. Intervjuu kava koostasid lähtuvalt kolmest uurimisküsimusest, millest igaüks oli jagatud omaette temaatiliseks plokiks (Lepik jt., 2014).

2.4 Andmete analüüs

Intervjuude puhul rakendasin fookuseeritud sõna-sõnalt transkribeerimise strateegiat, kasutades selleks kõnetuvastusteenust www.tekstiks.ee. Hiljem kontrollisin kõik tekstid ning parandasin arvutiprogrammi poolt tehtud vead. Lisasin tekstile transkriptsioonimärgid ning asendasin tuvastamist võimaldavad nimed või kohanimed pseudonüümidega. Andmete kodeerimiseks kasutasin QCAmap tarkvara ning lähtusin avatud kodeerimise põhimõttest, kus märgistasin olulised laused või tekstilõigud (vt Tabel 1) (Laherand, 2008: 285-286).

Tabel 1. Väljavõte kodeerimisest

Peakategooria	Alakategooria	Koodid
Maaraamatukogu roll ühiskonnas	Kogukonnakeskus	„Lihtsalt niisama ei istunudki, ma just enne panin pilte ülesse. Näitering, klopsisime uuesti kokku, meil oli ta päris, päris pikka

		<p>aega tegutses. Ja siis nüüd me saime uue, uue näidendi. Nüüd suvel tahaks asukohapõhisel päeval sellega välja tulla. Et noh, muidugi need filmivaatajad, need on eraldi jälle.“</p>
		<p>„Kooli pole, lasteaeda pole, aga me ikkagi tahame siin elada. Et me tahame siin ikkagi elada, et siis noh, aga nad tulevad, nad tulevad selleks kodukoha päevaks siia maale. Noh, nende juured on siin. Ja minu arust on see kõige suurem sihuke tänu.“</p>
		<p>„See ongi kõige tähtsam, sest see raamatukogu ei ole minu ainukene, see ei ole minu, minu see, et see on just sellele kogukonnale, see on see oluline.“</p>
		<p>„Kogukonnas kindlasti ongi see kogukonna kokkutoomise roll.“</p>

Töötasin tekstid läbi korduvalt, et leida kõik vajalik informatsioon, mis vastaks püstitatud uurimusküsimustele, kuid märgistasin lisaks intervjuu käigus välja tulnud huvitavad mõtted ja ütlemsed. Saadud koodid süstematiseerisin omavahel haakuvate teemade kaupa kategooriateks ning koostasin koodipuu. Andmete analüüsi protsessis otsustasin induktiivse lähenemise kasuks, et saada olemasolevast materjalist võimalikult palju informatsiooni ka nende teemade kohta, mis intervjuude käigus tekkisid, kuid uurimusküsimuste puhul algselt esile toodud ei olnud (Laherand, 2008: 290-291). Kui kirjutamise protsessi käigus hakkasid kujunema kindlamad kategooriad, rakendasin andmeanalüüsis ka deduktiivset lähenemist (Kalmus jt., 2015), et leida vastuseid kindlatele küsimustele .

2.5 Meetodi kriitika

Oma töös võtsin kasutusele kvalitatiivse uurimismeetodi, viies läbi intervjuud seitsme maaraamatukoguhoidjaga, mille eesmärgiks oli uurida, kuidas nad tajuvad oma töös sotsiaalse aja kiirenemine mõjusid. Leian, et kvalitatiivne uurimismeetod võimaldas kõige paremini uuritavasse teemasse süvitsi minna, kuna andis osalejatele võimaluse oma kogemusi ja arvamusi detailsemalt jagada, kui see kvantitatiivseid uurimismeetodeid kasutades võimalik oleks olnud. Intervjuud olid oma ülesehituselt poolstruktureeritud (Lepik jt., 2014), mis võimaldas küsida täpsustavaid lisaküsimusi ning seeläbi koguda rohkem vajalikku informatsiooni.

Valimi hulka kuulusid maaraamatukogud, kus oli ainult üks töötaja ning välistasin raamatukogud, mis tegutsevad raamatukoguna koolis, seega olen oma töös kasutanud sihipärast valimit (Rämmer, 2014). Valim hõlmas seitset maaraamatukogu, mis kuulusid eri omavalitsuste haldusalasse, et anda piisav ülevaade raamatukoguhoidjate tööülesannetest ja neid mõjutavatest teguritest. Intervjuude analüüsimisel jõudsin peaaegu teoreetilise saturatsioonini (Laherand, 2008: 288) ning teksti läbitöötamisel saadud informatsioon hakkas korduma. Samas oli tänu induktiivsele tekstianalüüsile (Laherand, 2008: 290) võimalik koguda teavet teemade kohta, mis ei olnud intervjuu küsimustes otseselt välja toodud.

Kvalitatiivne uurimismeetod võimaldas püsitatud uurimusküsimusi kõige paremini uurida, seega kogusin intervjuueeritavatelt väga väärtuslikku informatsiooni, kuid valitud meetod seab ka omad piirangud, mida tuleks töö tulemuste tõlgendamisel arvesse võtta. Valim hõlmas vaid osa Eesti maaraamatukogudest, seega ei ole võimalik uuringu tulemusi laiendada kogu Eesti maaraamatukogude võrgustikule. Teisalt põhinevad intervjuud osalejate subjektiivsetel kogemustel ja arvamustel, mis ei pruugi peegeldada objektiivset tõe.

3. TULEMUSED

Selles peatükis esitan lõputöö tulemused kolme uurimisküsimuse järjestuses. Peatükk jaguneb kolmeks osaks, kus esimeses kajastan, millised on raamatukoguhoidjate igapäevased tööülesanded, kuidas on maaraamatukoguhoidjate tööülesanded ja -korraldus ajas muutunud, ning mis mõjud muutustega kaasnevad. Teises osas annan ülevaate, kuidas on maaraamatukoguhoidja roll ühiskonnas muutunud ning millised uusi oskusi on tulnud omandada. Viimases osas toon välja, kuidas maaraamatukoguhoidjad tunnetavad sotsiaalse kiirenemine mõjusid oma igapäevatööle. Igale alapeatükile on juurde lisatud ka raamatukoguhoidjate tsitaadid, mis toovad välja nende täpse arvamuse.

3.1 Maaraamatukoguhoidjate tööülesanded ning nende muutmine ajas

Maaraamatukoguhoidjad kirjeldasid mulle oma tööülesandeid, mida nad igapäevaselt teevad ja kuidas need on ajas muutunud. Nad tutvustasid oma töökoormuse muudatusi ja tõid välja ka maaraamatukogu murekohad ning väljakutsed.

Maaraamatukoguhoidja tööülesanded

Valdava osa maaraamatukoguhoidja tööpäevast moodustavad raamatukogu põhiteenuste hulka kuuluvate tööülesannete täitmine nagu lugejate teenindamine või kogude korrastamine. Siiski tuleb päeva jooksul tegeleda erinevate ülesannetega, mis raamatukoguhoidjate hinnangul nõuab suuremat vaeva või ajakulu. Näiteks kui lugeja soovib raamatut, mida tema külastatavas raamatukogus esindatud ei ole, on võimalik seda tellida läbi raamatukogudevahelise laenutuse (edaspidi RVL). Ühest küljest on tegu mugava teenusega lugeja jaoks, kuid tekitab raamatukoguhoidjale lisatööd. Tuuakse välja, et kui keegi soovib RVL-i kaudu raamatut tellida, peab ta sellele ise järgi minema, samas puuduvad kindlad juhised, kuidas see protsess toimima peaks.

RMKH_01: puudub raamat, vajaminev raamat hangitakse nagu teistest raamatukogudest, et seda nimetatakse RVLiks. Mina seda väga propageerinud selles mõttes ei ole, et ma pean selle raamatu ise kuidagi tooma... Aga see ongi see, et nagu justkui on antud mingi ülesanne, aga kuidas seda tegelikult tegema peaks, seda ei ole nagu kindlaks määratud

Üks raamatukoguhoidja toob aga välja, et tema raamatukogus on RVL lahendatud hästi, neil käib auto, mis toimetab keskkraamatukogust nendeni lugejate soovitud raamatud.

Maaraamatukogudes, kus töötab ainult üks inimene, tähendab see mõnikord seda, et mõned haldustööd majas ja selle ümbruses on raamatukoguhoidjate kanda. Intervjuudest selgus, et ülesandeid jagub alates koristamisest kuni küttepuude vedamiseni.

RMKH_05: WC-d, duširuumid, pesta, koristada või puid laduda, riisuda, oksa vedada või on siis tõesti siin need kodukoha päevad, lauad, paika vedada, kõik sellised asjad.

Maaraamatukogude jaoks on omane pakkuda koduteenindust, mida tuleb teha töövälisest ajast. See võimaldab raamatuid laenutada ka inimestel, kellel ühel või teisel põhjusel ei ole võimalik ise raamatukogu külastada. Huvitava näitena toodi välja, et minnes inimesele koju raamatut viima, on temalt palutud abi ka teistes ülesannetes nagu lambipirni vahetus või moosipurgi avamine. Üks maaraamatukoguhoidjatest toob välja, et koduteeninduse lugejatele viiakse koju ka perioodikat, mida tavaliselt välja ei laenutata.

RMKH_01: Ja siis koduteenindusel tuleb teha ka nagu selliseid muid toiminguid, lisaks raamatute viimisele, näiteks mina olen keeranud sisse elektrikirni, keeranud lahti moosipurki, tõlkinud rohuretsepte ja umbes selliseid asju, mis siis palutakse ka siis raamatukoguhoidjal teha.

Maaraamatukoguhoidjad peavad käima tihti raamatukokku saadetud pakkidel ise postipunktis järel. Neil tuleb juhendada lugejaid erinevate e-teenuste kasutamisel, mis ei ole alati tingimata seotud raamatukogundusega, näiteks lisaks printimisele ja skaneerimisele, tuleb aidata arvete maksmisel, telefonilepingute sõlmimisel ja bussipiletite aktiveerimisel, e-kirjadele vastamisel ning digiallkirjastamisel.

RMKH_05: Et sa komplekteerid, sa teed aruandeid, nüüd teen selle riiuli korda, nüüd teen teise, nüüd kannan maha. Ahah, nüüd teen ma seda tööd, nüüd noh, ütleme, teengi lõunapausi, nüüd teen kohvipausi, siis vastan kirjadele või tellin uusi raamatuid.

RMKH_06: Nende internetimuredega ikkagi, arveid maksta.....kõik need probleemid, millega nad nagu, mis neile ei saa kodus lahendada, eriti vanainimesed, sellised, et nemad käivad nagu siin kohapeal küsimas kõiki asju.

Peale tavapärase raamatukogutöö nimetasid intervjuueeritavad tööülesandeid, mis nõuavad neilt lisatähelepanu. Aega võtavad RVL, koduteenindus ja haldustööd, lisaks tuleb ka postipakkidel tihti ise järel käia.

Muutused töökorralduses ja tööülesannetes

Üheks suureks muutuseks on asjaolu, et paljud maaraamatukoguhoidjad töötavad osakoormusega. Mõnes raamatukogus on kaotatud ära ka aeg sisetöödeks, kus saadi tegeleda rahulikult kas ruumi korrashoiu või dokumentatsiooniga. Lisaks muudeti töökorraldust selliselt, et üks maaraamatukoguhoidja võib olla lisaks veel kahe lähedal asuva raamatukogu hoidjaks. Raamatukogu on avatud ainult mõned päevad nädalas ja vaid mõneks tunniks.

RMKH_02: ... et teisipäeval, kolmapäeval, neljapäeval neli tundi ja pühapäeval kolm tundi

Positiivse arenguna on maaraamatukoguhoidjad välja toonud, et raamatukogus teostati remont, tänu millele ei pea ta enam ruume ise kütma.

RMKH_07: Ei ole ka seda hirmsat kütmist, mis nägime tookord vaeva, toda vaeva, oi jumal.

Kahjuks on tekkinud ka ruumipuudus, kuna uued ruumid ei ole piisavalt läbi mõeldud ning napib ruumi raamaturiiulitele.

RMKH_07: Ruumipuudus....meil ei ole hoidlat, kuhu panna, meil ei ole säilitamisruumi ajalehtedele ja ajakirjadele... mul on veel osa raamatuid on mul teises raamatukogus praegu vanem kirjandus ja too jäigi juba kolimisest saadik sinna.

Mitmed raamatukoguhoidjad tõid intervjuu käigus eraldi välja 2017. aastal toimunud haldusreformi negatiivsed mõjud. Reformi käigus koondati varasemalt eraldiseisvalt tegutsenud raamatukogud kokku ning vajalik oli luua uus struktuur. Ümberkorraldused on tekitanud töötajates segadust ning on tekitanud olukorra, kus ühel töötajal on mitu ülemust. Lisaks tõi ta ka välja, et pärast reformi ei ole kolm aastat palka tõstetud.

RMKH_07: Haldusreform, mis meile tegi karuteene. Meid löödi viis valda kokku. .... Ja meil ei ole aega teha ühtegi üritust. ... Sest meil on nii ära raha maha tõmmatud, peale seda esimene aasta, kui see reform oli meile, vald ei andnud kopikatki raha. Meil on ainult riigi raha elanikkonna arvu järgi. Jah. Vallast kopikatki meie valla poolt. Nii, no siis saime nii neli-viis raamatut kuus, mitte rohkem osta. ... Ausalt öelda, ei ole kolm aastat enam peale reformi palka tõstetud. Ja kõik hinnad tõusevad ainult, hinnad tõusevad.

Tavapärasele tegevustele nagu raamatute laenutamine, viiakse maaraamatukogudes läbi erinevaid kultuuriüritusi, kuhu raamatukoguhoidjad oma aega panustavad. Näidetena on välja toodud raamatusõprade klubi, mälumängud ja näitused. Kõikide selliste ürituste läbiviimine nõuab raamatukoguhoidjate poolt planeerimist ning suurendab seeläbi töökoormust.

RMKH_07: See ürituse ettevalmistamine ei ole sul nii lihtne, et ohoh, homme tuleb, homme võtan niikui ratta-täta-täta, ei, ei. .... oleneb muidugi üritusest ja, ja teemast ja kõigest, heal juhul nädalaga või isegi rohkem.

Kultuuriürituste jaoks oli varem eraldi töötaja, kes tegeles küla üritustega, aga nüüdseks on raamatukogu ühendatud seltsimajaga, kus maaraamatukoguhoidja on rakendatud mõlema ametikoha ülesannetega. Lisaks on ta välja toonud, et tema tööülesannete hulka on lisandunud ka giiditöö. Maaraamatukoguhoidja toob välja, et ka temalt eeldatakse kultuuriürituste planeerimist ja läbiviimist, kuigi ta leiab, et see ei kuulu otseselt tema tööülesannete hulka.

RMKH_05: Siin majas ma olen täiesti üks, et siin oli, algul oli nii, et mina olin raamatukogu juhataja ja siin oli nii-öelda maja perenaine. Aga maja perenaine viisakalt koondati... olen siin teinud ju giiditööd, kui ka grupp tuleb sisse, et palun näidake meile küla piirkonda või mis teil nagu on?

Maaraamatukogude töökorralduses on toimunud erinevaid muutusi, mis seal töötavaid raamatukoguhoidjaid mõjutavad. Näiteks võib üks raamatukoguhoidja töötada mitmes raamatukogus või mõnes maaraamatukogus on ära kaotatud sisetöö aeg, mis varem võimaldas rahulikult tegeleda administratiivsete ülesannetega. Positiivse muudatusena on välja toodud, et raamatukogus on tehtud remonti, mis on parandanud töökeskkonda, kuid on tekitanud ruumipuuduse. Maaraamatukogude töökorraldust mõjutas ka 2017. aasta haldusreform ja selle käigus tehtud struktuurimuudatused on tekitanud töötajates segadust. On tekkinud ka lisäülesandeid nagu näiteks kultuuriürituste korraldamine ja isegi giiditöö.

Maaraamatukogude väljakutsed

Maaraamatukoguhoidjad tõdevad, et kuna koolid, lasteaiad ja kauplused on maapiirkondades suletud, siis jääb rahvast küladesse järjest vähem. Koolide ja lasteaedade sulgemise tõttu on ka lapsi piirkonnas vähem ja raamatukogudes käiakse pigem linnas, kus asub ka nende kool. Maaraamatukoguhoidja

mainib, et lapsed ei käi raamatukogudes enam nii väga internetis, sest nüüd on kõigil oma internet taskus.

RMKH_05: Kooli pole, lasteaeda pole, aga me ikkagi tahame siin elada.

Rahvastiku vähenemisest tingitud külastuste arvu langusele lisaks tõi üks raamatukoguhoidja välja, et haldusreformi järgselt on laenutuste, lugejate ja külastuste arv vähenenud.

RMKH_07: Selle reformiga on meil langenud laenutuste arv, lugejate arv, külastuste arv, kõik on langenud.

Tuuakse välja, et külastajaskonnast suurima osa moodustavad peamiselt vanemaealised inimesed. Intervjuueritav toob kokkuvõtvalt välja, et kogu külas on rahvast vähemaks jäänud ja üldiselt on tööpäeva sees külas täielik vaikus.

RMKH:05: Üldiselt on vaikne, tegelikult on nagu nii vaikseks jäänud, et siin vahest politseinik ka on siin maja juures, et noh vaataks nagu kiirust või kes midagi. Siis ta ütleb, et kas teil mõni inimene, kes siin liigub ka, tööpäeval on üldjuhul vaikus, suvel on siis juba need traktoristid, need juba sõidavad. No hea kui siin kaks kolm pensionäri päeva jooksul käib, see on nagu kõik, et ja koolilapsi on jah, nagu väheks jäänud.

Kui lugejal on vaja otsida informatsiooni andmebaasidest, siis suunab raamatukoguhoidja nad keskraamatukokku, sest maaraamatukogus puudub neile ligipääs. Tõdetakse, et nii keerulist informatsiooni ja ligipääsu andmebaasidele lugeja ei soovigi.

RMKH_01: Et siis ma soovitan pigem minna Keskraamatukogu lugemissaali, kus on väga pädev bibliograaf nemad saavad tellida ka võõrkeelseid suurematest raamatukogudest.

Maaraamatukogu jaoks on keeruline hankida piisavalt uusi teoseid ja värsket perioodikat, sest kahjuks ei eraldata selleks piisavalt rahalisi vahendeid. Kuna raamatukogude vahelise laenutuse järjekorrad on tihtilugu pikad, siis on maaraamatukoguhoidjatel raske lugejate vajadusi täita. Maaraamatukoguhoidja toob huvitavalt välja, et ajal kui raamatukogus oli veel postipunkt, siis lugejate arv tõusis tänu sellele, et pakile järgi tulles kasutati ka raamatukogu teenuseid.

RMKH_07: Tead, kui oli postipunkt, ma ei ütle, et kõik, aga küllaltni hulga inimesi, kes tuli postipakki võtma, kes tuli postipakki saatma, ikka võtsid mõne raamatu kaasa, sirvisid mõnda ajakirja, võtsid

mõne ajakirja, lugejate arv tõusis. Nii, ja külastuste arv ka tõusis. Aga nii, nagu postipunkt kinni pandi, nii vajusid kõik allapoole.

Kui uurida raamatukoguhoidjatelt, kuidas nad hindavad seda, kuivõrd nende tööd väärtustatakse, siis tihti ollakse negatiivselt meelestatud ning seda seostatakse eelkõige madala töötasuga. Samas tuuakse välja, et kogukonna ja lugejate poolt väärtustatakse neid kõrgelt ning kogukond pakub neile omapoolset tuge.

RMKH_02: ja ma ei tunne ka sellest nii puudust, et raamatukogu peab mulle märkmepaberid ostma, mul on inimesi, kes tulevad uksest sisse, neil on koopiapaberi pakk kaenlas, et nad tõid paberit ja nad tõid seda ja teist ja. Ma võtan ju vastu. Et kogukonna, väikse raamatukogu kogukond on selline, et nad tunnevad ennast kogukonna osana ja nad nagu suhtuvad ka sellesse nagu sinu kogukonna raamatukogusse, et neil ei ole kahju siia ka natukene panustada.

Raamatukogu külastuste arvu mõjutas arusaadavalt ka koroonakriis ning intervjuus tuuakse välja, et piirangute tõttu ära kadunud külastajaid on raske saada jälle raamatukogusid külastama.

RMKH_04: See koroona aeg oli üks jama aeg. See kuidagi ehmatas inimesed koju. Ja uuesti niimoodi regulaarselt käima saada, see on jõe raske. Et ikka pika vinnaga, aga nüüd on tasapisi.

Maaraamatukoguhoidjad toovad peamise murekohana välja lugejate vähesuse, mis on tingitud külades elava elanikkonna vähenemisest. See on omakorda tagajärg koolide, lasteaedade ja kaupluste sulgemisele maapiirkondades. Tänu väiksele eelarvele on keeruline hankida uusi teoseid ja perioodikat, ning seetõttu on raske lugejate vajadusi täita. On välja toodud ka koroonakriisi tekitatud kahju, kus pandeemia ajal ära kadunud lugejaid on raske uuesti harjutada raamatukogude külastamisega.

3.2 Maaraamatukoguhoidjate muutunud roll ning uued oskused ja pädevused

Teises peatükis tuleb vaatluse alla maaraamatukogude tähtsus kogukonnas ning milliseid erinevaid rolle peab maaraamatukoguhoidja igapäevaselt täitma. Raamatukoguhoidjad tõid välja, kuidas on nende roll ajas muutunud. Uurisin ka nende uute oskuste ja pädevuste kohta ning kas ja kui palju neile võimaldatakse koolitusi. Küsisin samuti, et kas nad tunnevad, et neid väärtustatakse ja kas nad teevad oma tööd hea meelega.

Maaraamatukogu roll

Kogukonnakeskused on koondunud raamatukogu ümber ja sellest on saanud külainimestele omamoodi infopunkt. Maapiirkondades võib olla raamatukogu viimane allesjäänud meelelahutuskoht, kus on võimalik koos käia ja üritusi korraldada. Tihtilugu tulevad inimesed raamatukokku just suhtlema ja infot vahetama või lihtsalt aega veetma. RMKH_04 on öelnud, et raamatukogu ei saa võtta eraldi, sest raamatukogu ongi kogukonnakeskus. Lisaks toob ta välja, et maaraamatukogu ja linnaraamatukogu ei ole omavahel võrreldavad. Intervjueeritav toob välja, et raamatukogu on kogukonna jaoks oluliseks muutunud. Olukorras, kus muud asutused ümbruskonnas on suletud, tuntakse hirmu, et ka raamatukogu võidakse sulgeda.

RMKH_01: *Et lugejad on isegi öelnud, et see raamatukogu on nagu kirik, ja mina olen nagu kirikuõpetaja. Et nad on öelnudki seda, et kui raamatukogu nagu ka ei oleks, et siis nagu ei oleks neil üldse midagi.*

Inimesed, kes elavad hajaasustusega piirkonnas tulevadki raamatukokku kokku ja saavad omavahel suhelda ning infot vahetada.

RMKH_06: *No nagu kui ma siin vaatan, siis ta on nagu ütleme, kogukonnakeskus, sest ega siin vanematel inimestel nagu käia polegi kuskil, et see rahvamaja on meil seal teises külas, siis see on kaugel, et siia nad nagu kokku käivadki ja meil see igakuine, see, mis on, et siia nad noh, hea meelega kõik tulevad, et enamus ongi kõik meil eakad, et ongi ainuke väljas käimiskoht neil ja suhtlemiskoht, kus nad saavad suhelda.*

Üks maaraamatukoguhoidja tõdeb, et maaraamatukogu roll on palju laiem. Näitena toob välja, et külainimesed saavad vajadusel raamatukogust abi küsida ka olmemurede puhul, kui kellelgi kodus elekter ära läheb ja puudub võimalus saada sooja vett või telefoni laadida. See muudab raamatukogu justkui kriisikeskuseks.

RMKH_04: *kuna meil on see seltsimaja siin, siis me peseme pesu ja duši all saab käia ja, ja kui elektrit ei ole, siis käiakse laadimas oma asju siin, meil ikka on elekter.*

Maaraamatukogud on muutunud kogukonnakeskusteks, mis pakuvad erinevaid meelelahutusvõimalusi, näiteks ruume ürituste korraldamiseks ja inimestele suhtlemiseks ning aja veetmiseks. Raamatukoguhoidjad toovad esile, et maaraamatukogu roll on palju enam kui pelgalt raamatute

laenutamine – see on saanud kogukonna toimetulekuks vajalikuks kohaks, kus saab vajadusel otsida abi ka olmeprobleemide, nagu elektri- ja veekatkestused.

Maaraamatukoguhoidja rollid

Inervjueeritav mainib, et raamatukoguhoidja täidab päevas mitmeid erinevaid rolle ja oskab kiiresti ühelt teiselt ümber lülituda.

RMKH_03: ... ma olen juba nii palju tööl olnud, et see on täpselt nii, nagu näitemängus, et kui näitleja tuleb ja siis on põhimõtteliselt sõrme nipsust, on mingi teine roll, et siin on täpselt samamoodi. Tuleb üks inimene oma murega, räägid ära ja on, ja siis sa pead kohe reastuma mingile teiselt...

Maaraamatukoguhoidjad tunnevad ennast vahel ka nagu psühholoogid, sest lugejatele meeldib käia raamatukogus lihtsalt suhtlemas. Üldiselt tahavad vanemad inimesed tulla lihtsalt kodust välja rahva sekka, kus nad soovivad vaid seltskonda ja arutada kohalikke uudiseid. Lugejad saavad rääkida oma muredest, saavad küsida mida raamatukoguhoidja arvab erinevatest ühiskonnas probleemidest. Maaraamatukoguhoidjad kuulavad lugeja mure ära nii, et laseb tal rääkida nagu psühholoogi juures.

RMKH_01: ... nagu psühholoogi juures on ju, ega psühholoog ei ütle sulle, et sa pead nii tegema või naa. Sa räägid ja sa räägid enda mõistusega selle asja selgeks.

Maaraamatukoguhoidja räägib, et tema korraldab ise kultuurilisi üritusi ja teeb ise toitlustamist nende raames. Tuuakse välja veel, et koos küla inimestega pandi näiteringi kokku ja teine intervjueritav teeb koostööd oma lugejatega külalisesinejate valimisel ning seejärel proovib kõikide vahenditega selle korraldada. See ilmestab, kui erinevaid rolle võivad raamatukoguhoidjad täita.

RMKH_02: Ütleme, et raamatukokku külaliste, külalisesinejate leidmine on käinud ka niimoodi, et on inimesed teinud ettepanekuid, et keda nad kuulata tahavad või keda nad sooviksid. Ja siis leiaksime võimaluse, kuidas nad raamatukokku kutsuda, et kuidas on võimalik kutsuda, no ütleme, et rahaline võimekus ja selline kutsumine.

Maaraamatukoguhoidjad täidavad lisaks raamatukoguhoidja rollile veel teisigi rolle nagu psühholoog, vestluspartner, kultuurikorraldaja ja toitlustaja. Läbi nende rollide ühendavad nad kogukonda ja pakuvad tuge murede lahendamisel.

Maaraamatukoguhoidjate oskused ja pädevused

Tänapäeva raamatukoguhoidjale on oluline hea digipädevus ning nad hindavad enda digioskusi üldiselt heaks. Siiski leidus intervjueeritavate seas neid, kes hindasid oma arvuti kasutamise oskust madalaks, kuid vajalike asjadega saavad siiski hakkama. Positiivse küljena võib välja tuua, et kui pakutakse koolitusi selles valdkonnas, siis seda võimalust ka meeleldi kasutatakse.

RMKH_05: Üldiselt väga hästi, mul ei ole seda probleemi, et ma nagu ei, ei saaks hakkama. Et kõik, kõik nii-öelda dokumentide kirjutamised, ikkagi see nii-öelda, kui sa oled juba korra pidanud seda bakalaureust ja kõike neid paberitöid tegemas, tegema, tegema pead, siis. Need on nagu küll selged, et mis see suurus peavad olema ikkagi, dokumentide vormistamised, et noh, need ikkagi on, või on selge see, et nendega on ikka tulnud siia nii mõnigi, kes on siis nii-öelda abi küsinud.

Seoses uute oskustega on vajalik, et töötajatel oleks võimalik läbida erinevaid ametialaseid koolitusi. Uurides raamatukoguhoidjatelt koolituste kohta, joonistub välja väga ebaühtlane võimalus enesearenguks. On raamatukoguhoidjaid, kes on oma hinnangul saanud käia piisaval määral koolitustel ning on pidanud neid väga kasulikuks, samas kui teistel pole antud üldse võimalust. Koolituste puuduse taga nähakse peamise murekohana selleks puuduvat rahastust või pikka distantsti koolituse toimumiskohta.

RMKH_04: Null. Null. Täiesti null, mitte, mitte ühtegi protsenti ei ole koolitusraha siit meile ette näinud.

Tuuakse välja, et kord kuus reedeti toimuvad koolitused, kus nad ka vastastikku erinevaid enda poolt koostatud koolitusi üksteisele pakuvad.

RMKH_02: Aga seda, kuidas kasutada Riksi ja neid suhelda, kommunikatsiooni koolitusi, psühholoogilisi koolitusi, et oleme saanud ja täitsa tipptegijatelt jah. Ja Keskraamatukogu on neid teinud ja ma olen alati osa võtnud ja neid teiste asju täitnud.

Üldiselt peavad maaraamatukoguhoidjad oma digipädevuse taset heaks, kuid leidub neid, kes hindavad oma arvuti kasutamise oskust madalaks, kuid piisavaks, et igapäevatööga hakkama saada. Murekohaks on, et kõikidel töötajatel puuduvad võrdsed võimalused koolitustel osalemiseks, kuid siiski on võimalik kolleegidelt vajadusel nõu küsida keerulisemate küsimuste korral.

3.3 Sotsiaalse kiirenemise mõju maaraamatukoguhoidjate igapäevatööle nende selgituste alusel

Intervjuudes tahtsin teada, kuidas maaraamatukoguhoidjaid mõjutavad sotsiaalse aja kiirenemise tegurid nagu tehnoloogiline, sotsiaalsete muutuste ja elutempo kiirenemine. Uurisin, milliseid tehnilisi vahendeid kasutavad maaraamatukoguhoidjad oma igapäevatöös ja kuidas see lihtsustab nende tööülesannete täitmist. Veel küsisin, kuidas nad tulevad toime inforohkusega ning kas mitme tööülesandega üheaegselt tegelemine avaldab töö efektiivsusele negatiivset mõju. Alapeatüki viimaseks teemakäsitleks oli ajapuudus maaraamatukoguhoidja töös.

Tehnoloogia areng ja digilahenduste muutus

Raamatukoguhoidjad toovad üheselt välja, et suurim mõjutaja on olnud raamatukogudes interneti kasutuselevõtt. Intervjueeritav tõdeb, et kui ta asus üksteist aastat tagasi raamatukokku tööle, siis neil veel ei olnud elektroonset laenutust ning teine maaraamatukoguhoidja toob välja, et arvutid teevad töö lihtsamaks näiteks juba ka raamatu üles leidmisel. Kõikides intervjueeritavate raamatukogudes on olemas elektroonilist laenutust võimaldavad raamatukogude infosüsteemid, kas Riks või Urram. Öeldi, et neil on raamatukogus olemas ka raamatukapp, tänu millele on võimalik raamatule järele tulla ka raamatukogu lahtioleku väliselt.

Tuuakse välja ka, et kuigi üldiselt on tehnoloogia areng olnud positiivne, siis toodi esile ka kitsaskohad, näiteks kui Urram oli mitu päeva maas, ei saanud nad vajalikke töid tähtaegselt teha.

RMKH_04: Urram oli mitu päeva oli maas. Kolm-neli päeva oli maas niimoodi, et absoluutselt ei saanud ja ja kui nad hakkasid siin katsetama, siis isegi aastaaruanded ei saanud õigeaks ajaks, sellepärast, et nad ei saanud tööle neid asju, no ei saa. See ei lähe niimoodi, et et, noh, tehku.

Andmebaaside kasutamine muudab maaraamatukoguhoidjate tööd lihtsamaks ka tänu sellele, et lugejad saavad juba enne raamatukokku tulekut järgi vaadata, kas raamat on kogus olemas. Veel lisatakse, et andmebaasidest on kasu ainult, siis kui neid kasutada osatakse, ta toob välja, et on raamatukoguhoidjaid, kellele andmebaaside kasutamine raskusi valmistab ja siis küsitakse üksteise käest nõu.

Mugavalt saadavad lugejad raamatukoguhoidjatele ka isiklikele sotsiaalmeedia kontole sõnumeid, näiteks Messengeris, et küsida raamatute kohta, aga tuuakse välja, et see on aktsepteeritav, sest külas

tunnevad kõik üksteist. Arvuti kasutamine raamatukogus lugejate poolt on raamatukogude löikes varieeruv. On raamatukogusid, kus kasutatakse arvuteid igapäevaselt, kuid leidub kohti, kus arvutite kasutamine on vähenenud ning raamatukogudes olevate arvutite arv on seetõttu vähenenud. Seoses arvutite kasutamisega on üheks positiivseks ilminguks võimalus koosolekutel või koolitustel osaleda veebi teel, ning enam ei pea selleks maakonnakeskusesse kohale sõitma.

Tehnoloogia arenedes tehnika ka kiiresti aegub ja üks vastanutest tõdeb, et lugejate arvuti on väga vana ning seda pigem ei peakski kasutama. Eelarvesse on küll pandud uue arvuti soetamine, aga hetkel ei tea, kas see raamatukogule ostetakse.

Maaraamatukoguhoidjad toovad peamiste muutujatena välja interneti ja elektrooniliste laenutussüsteemide kasutuselevõtu. Tänu sellele on mitmed tööülesanded nagu raamatute laenutamine või nende leidmine raamatukogust oluliselt lihtsamaks muutunud. Andmebaaside abil on lugejatel võimalik juba kodus kontrollida raamatu olemasolu. Siiski võib andmebaaside puhul esineda tehnilisi rikkeid ning sellisel juhul on töötegemine raskendatud.

Läbipõlemine ja pinged

Intervjueeritavad nentisid, et lugejatega tekib konflikte väga harva, pigem on tegu üksikute episoodidega ja leiti, et sellistes olukordades tuleb lihtsalt rahulikult jääda ning olukord viisakalt lahendada. Üldiselt peetakse stressitaset madalaks ning leitakse, et ollakse väga stabiilses keskkonnas. Kuigi leidub neid, kes nendivad, et olukordades, kus tööülesanded on kuhjunud, tekitab see pingeid. Veel leidis mainimist, et on näha tendentsi, kus lugejad on muutunud kärsitumaks olukordades, kus raamatute ootejärjekorrad on pikad.

RMHK_02: Ootused on selles mõttes, et lugejad lähevad ootamisega, lähevad järjest kärsitumaks, nad ei suuda oodata ära näiteks, millal see uus raamat tuleb teise lugeja käest tagasi.

Kõige suuremaks pingeliseks peetakse madalat töötasu, mis leidis mainimist enamuse intervjueeritavate poolt. Mainimist leidis, et palka ei ole juba aastaid tõstetud või siis on seda hoopis kärbitud. Tuuakse ka välja, et olles tööl niivõrd väikese töökoormusega, ei olegi lootust saada arvestatavat töötasu.

RMKH_07: Minu pensionile pani ta ikka kõva põntsu, see reform, sest kui ikka pensioni hakatakse maksma palga selle järgi, noh, vastas, siis meie palk on ikka väikene.

Raamatukoguhoidjad tõid oma tööst välja ka näiteid, mis aitavad pingeid leevendada, näiteks armastust oma töö vastu. Üks vastanutest toob välja, et pingeid aitab leevendada ümbritsev keskkond, kus lugejad annavad nii palju positiivset energiat ja see aitab muredest jagu saada.

RMKH_03: Inimesed siin ümberringi, vot need hoiavad nagu siin see raamatukogu seda tööd ja siis sa jälle tuled jälle rõõmsalt, siis mõtled, ah see mure läks ära ja nii ongi. Et see on nagu selline, mis kuidas öelda, niisugune energia, mis on nagu energiasüst, et need inimesed just, et need on nii toredad.

Intervjuueeritavad nentisid, et lugejatega konfliktiolukordi tekib väga harva ning need üksikud lahendatakse rahulikult ja viisakalt, aga üldiselt peetakse stressitaset madalaks.

Rööptegutsemine ja töö killustatus

Olukordi, kus tuleb korraga mitme tööülesandega üheaegselt tegeleda, esineb enamustel intervjuueeritavatel. Tuuakse välja, et tööülesannete rohkuse korral tuleb lahendada üks ülesanne korraga ning alles seejärel järgmise juurde liikuda.

RMKH_07: No siis võib-olla üks läheb meelest ära, et äkki seal peab toda või toda asja tegema. Tee ikka üks korraga ära, siis ära hüppa teise juurde, siis mine teise juurde.

Rööptegutsemise tagajärjel tekkivale töörohkusele võimaliku lahendusena pakutakse välja tööülesannete planeerimist ning selekteerimist, kus esmajärjekorras täidetakse kõige tähtsamad ülesanded. Üldiselt arvatakse, et tööülesannete planeerimises ollakse väga head ja põhimõtteliselt osatakse oma aega hästi erinevate töölõikude vahel jaotada ning üldjuhul on tööülesanded paberi peale kirja pandud. Samas ütlevad osad raamatukoguhoidjad, et nad vaatavad jooksvalt, kuidas päev kujuneb ning väga kindlat plaani ei oma. Kuid alati ei pruugi ka kõige hoolikamast planeerimisest kasu olla, sest võivad tekkida täiesti ootamatud olukorrad või probleemid, millega varem arvestada ei osanud.

RMKH_02: See tikubki olema vahest korraga, ma ei tea, miks vahest asjad kõik juhtuvad korraga. Et vahest ei ole lugemislaua taga ju kedagi ootamas ja siis on mitu inimest korraga, siis on telefon ja siis tuleb võib-olla mingi e-kiri veel, kui sa pead vastama ruttu, et tahavad vastust nagu kiiresti, mitte et mul on aega siin mitu päeva öelda, et mis saab. Siis proovid niimoodi ära lahendada, et võtad selle aja....

RMKH_04: *Nagu tuleb näiteks, ütleme, sul on näiteks ära planeeritud ilusti päev ja siis tuleb mingi telefonikõne ja tuleb sulle mingi lisaasi kaela, tšumm. Ja siis öeldakse, et aga mul on seda kohe, mul on lihtsalt eile vaja. Noh, siis on jama.*

Maaraamatukoguhoidjad puutuvad peaaegu igapäevaselt kokku olukordadega, kus tuleb mitut tööülesannet korraga täita. Sellistes olukordades üritatakse ikkagi üks ülesanne enne järgmise juurde asumist lõpetada, et vältida vigade tekkimist. Lahendusena pakuti tööülesannete planeerimist, kuid alati see ei õnnestu, kuna ootamatult võivad tekkida uued kohustused.

Info üleküllus

Info üleküllus maaraamatukoguhoidjate töös avaldub peamiselt läbi erinevate tööalaste juhendite ja aruannete, mille nad peavad läbi töötama. Ühe vastanu hinnangul võivad saadetud juhendid olla liiga keerulised, et nendest ise aru saada ning on tulnud küsida abi nende mõistmiseks.

RMKH_02: *Siis ma katsun seda infot selekteerida ja vahest ütleme, et kui on tööalane info ja uus info minu jaoks ja kui mul on see ajavahe, et siis ma võib-olla ka teiste kolleegidega suhelda, ütleme, et kui on nüüd tööalane või mingi selline uus info. Et alati on öeldud vaata, et küsi ja küsi otse nagu, et ma ei hakka ei tea kust uurima, vaid noh, katsun küsingi otse siis. Et võib-olla on selline uus info, et võib-olla ma sellest nagu ei saa kohe ise niimoodi aru või selle sellist abi. Et olen küsinud ka siis otse nõu, et noh, et kuidas ma selle info põhjal nüüd siis peaksin käituma.*

Üks intervjuueeritavatest tõdeb, et igapäevaselt saadav info hulk võib olla nii suur ning seda ei jõuta hallata. Samas küsitledes tuleb välja, et inimeste kogemused selles küsimuses võivad olla väga erinevad ning teine vastanu väidab, et maapiirkonnas on rahulik ja vaikne ning tajutavat infomüra tema ei koge.

RMKH_05: *... maapiirkonnas ei ole seda, et sa oleks nagu selles infomüras meeletult sees.*

Kokkuvõtvalt nimetati, et info üleküllus avaldub peamiselt tööalaste juhendite või aruannete näol. Kurdetakse aruannete keerukuse üle, mistõttu tuleb nende mõistmiseks kolleegidelt abi küsida. Leidub neid, kelle hinnangul on info kogused suured, aga on ka neid, kes ei tunneta liigse informatsiooni negatiivseid tagajärgi.

Ajapuudus

Olles tööl viie päeva asemel näiteks kolm päeva nädalas, tekitab see olukorra, kus tänu tööaja muudatusele jääb aega väheks, et oma tööülesannetega tegeleda ning tekib krooniline ajapuudus.

RMKH_07: Null koma kaks kohta kohta võeti juba maha, nii ongi null koma kaheksa, null koma viis siin ja null koma kolm teises raamatukogus.

Tuuakse välja, et nii mõnedki maaraamatukoguhoidjad teevad aruandeid oma puhkepäevadest, sest lugejate ja muude töökohustuste kõrvalt on raske teha tööd, kus vahelesegamine tekitab vigu.

Negatiivse aspektina tuuakse välja lühikest tööaega ning lugejad peavad seetõttu kiirustama, et jõuda raamatukokku enne selle sulgemist.

RMKH_03: See viiene aeg, kui ta koju jõuab ja kui tal on vaja raamatukokku tulla, siis ta tuleb kohe, ega see pärast enam nagu see aega väga ei ole.

Maaraamatukoguhoidjad teevad tihti ületunde omast vabast ajast ja oma vabast tahtest, sooviga oma lugejatele vastu tulla, sest vajalikud tööülesanded ei mahu ettenähtud tööaja sisse lihtsalt ära. Reaalsus on tegelikult see, et hoolimata osalise koormusega tööst, tehakse siiski täiskohaga raamatukoguhoidja tööd.

RMKH_02: Kui mina töötaks ainult oma tööajast, siis ma kindlasti selliselt ei saaks lugeja soovidele vastu tulla. Ja ma ei saaks nagu sellises mahus, nagu praegu see raamatukogu töötaks, et see ei toimiks niimoodi.

Toodi esile, et lühike tööaeg tekitab kroonilist ajapuudust ning raskendab tööülesannete täitmist. Mõned maaraamatukoguhoidjad mainisid, et teevad aruandeid isegi oma puhkepäevadest, sest nendega tegelemine ei mahu ettenähtud tööaja sisse ära.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Lõputöös uurisin, kuidas on maaraamatukogude roll ning maaraamatukoguhoidjate tööülesanded nende enda selgituse kohaselt ajas muutunud. Selgitasin, kuidas hindavad maaraamatukoguhoidjad ise sotsiaalsest kiirenemisest tekkinud nende töökorraldusele ning -ülesannetele tekkinud muutusi. Selles peatükis toon välja tulemuste järeldused, diskussiooni ning edasised uurimisvõimalused.

4.1 Maaraamatukoguhoidja tööülesannete ja töökorralduse muutus

Maaraamatukoguhoidjate töö on muutunud ajas mitmekesisemaks ning põhitegevustele, nagu raamatute laenutamine ning kogude haldamine, on lisandunud kultuuriürituste korraldamine, lugejate juhendamine erinevate e-teenuste kasutamisel, koduteenindus ning haldustööd. ERÜ poolt läbi viidud uuringus, kus kaardistati maaraamatukoguhoidjate olukorda, toodi välja, et 52,9% täidavad lisaks oma põhitööle ka lisäülesandeid. Tuuakse välja, et lisäülesannete alla kuuluvad territooriumi korrashoid, postipunkti töö, erinevaid vallavalitsuse poolt püstitatud ülesanded või palju muud (Rand, 2024: 12). ERÜ uuringu tulemus ühtib ka minu poolt intervjueritud maaraamatukoguhoidjate väidetega, et tavapärasele tegevustele on lisandunud juurde erinevaid tööülesandeid.

Muutused töökorralduses on toimunud ka tööajas, kus valimi hulka kuulunud maaraamatukogudes on tööaega lühendatud, samas kui tööülesandeid on lisandunud. ERÜ poolt kaardistatud maaraamatukoguhoidja vastustest tuleb välja, et 70,7% töötab täiskoormusega ja 15,3% töötab osakoormusega (0,25-0,75) ning ülejäänud 14% on märkinud muu töökoormuse. Sealjuures 14,7% vastanud maaraamatukoguhoidjatest töötab rohkem kui ühes raamatukogus (Rand, 2024: 12). Minu töö tulemustest selgub, et ka minu poolt intervjueritavatest maaraamatukoguhoidjatest töötavad paljud osalise koormusega ning leidub ka neid, kes töötavad mitmes raamatukogus.

Intervjueritavad tõdevad, et maapiirkondades võib olla raamatukogu ainuke teeninduspunkt, mistõttu on nende lühendatud tööajad mõjutanud negatiivselt teenuse kättesaadavust. Rahvaraamatukogude rahulolu küsitluses toodi välja raamatukogude ebasobiv lahtiolekuaeg ning väiksemate piirkondade puhul tunti muret raamatukogude püsijäämise üle (Visas, 2024: 15).

4.2 Maaraamatukogu kui kogukonnakeskus ja maaraamatukoguhoidja roll, tema pädevused ja oskused

Tavapärasele maaraamatukoguhoidja rollile täidavad nad lisaks ka kultuurikorraldaja, lugejate diginõustaja, vestluspartneri ning psühholoogi rolli. Paljud intervjueeritavad toovad esile, et maaraamatukogudest on kujunenud kogukonnakeskused, kuhu inimesed tulevad kokku suhtlema ja aega veetma ning oluliseks osaks on ka üritustel käimine. Tilga jt (2022: 23) on oma uuringus jõudnud seisukohale, et raamatukogu on ühiskonnale vajalik organisatsioon, mis tugevdab kogukonna tunnet ja aitab parandada inimeste elukvaliteeti ning vaimset tervist.

Maaraamatukoguhoidjad hindavad oma digioskusi heaks ja saavad igapäevatööga hakkama, aga spetsiifilisemate probleemide lahendamisel võivad hätta jääda. Hea digioskuse saavutamiseks on vajalik ennast koolitada, kuid minu uurimistöo tulemustes selgub, et koolitustel käimise võimalused on ebahühtlased. Vastanute hulgas on mitmeid, kes on koolituste tasemega väga rahul, kuid leidub maaraamatukoguhoidjaid, kellel enda sõnul puudub võimalus ennast edasi arendada. Kahjuks minu uurimistöös ei tulnud välja, milliseid uusi pädevusi on maaraamatukoguhoidjad pidanud omandama. Koolitusvõimaluse puudumise taga nägid minu intervjueeritavad põhjusena väikest või olematut koolituseelarvet. Mõnevõrra positiivsemad on ERÜ maaraamatukogude hoidjate olukorra kaardistamise uuringu tulemused, kus 93,7% vastanutest hindas koolitustel osalemise võimalust heaks (Rand, 2024: 13). Sarnaselt minu uurimuses välja tulnud tulemusega on ka ERÜ uuringus välja toodud, et peamiselt vajatakse uusi digilahendusi puudutavaid koolitusi (Rand, 2024: 13).

4.3 Sotsiaalse kiirenemise mõjud maaraamatukoguhoidja tööle

Sotsiaalne kiirenemine, mille aspektideks on tehnoloogiline kiirenemine, sotsiaalsete muutuste kiirenemine ja elutempo kiirenemine, on mõjutanud maaraamatukogude töökorraldust ja nende tavapäraseid tööülesandeid.

Tehnoloogia arengu positiivse tagajärjena on intervjueeritavad esile toonud e-kataloogide kasutuselevõtu, millest on saanud nende peamine töövahend. Samuti on lugejatel võimalik tänu e-kataloogidele juba kodus järgi vaadata, kas neile huvi pakkuv raamat on raamatukogus olemas, mis muudab kogu laenutamise protseduuri kiiremaks. Arvestades asjaolu, et varasemalt pidi selleks maakonnakeskusesse sõitma, aitab see oluliselt aega ja kulusid kokku hoida. Säilinud on ka arvutite kasutamine raamatukogudes lugejate poolt, kuid mitu maaraamatukoguhoidjat kurtis, et sealsed

arvutid on väga vanad ja vajaksid väljavahetamist, kuid selleks puuduvad eelarves vastavad vahendid. Probleemina toodi välja ka, et aeg-ajalt tekkivad süsteemide häired võivad muuta töö tähtaegadest kinnipidamise raskeks. Lepik ja Vaaro (2021) toovad Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamatus olevas artiklis välja, et raamatukogudes erinevate tehniliste lahenduse kasutuselevõttu aitas 2020. aastal kiirendada seoses COVID-19 viirusega välja kuulutatud eriolukord. Olukorras, kus ei olnud võimalik enam kliente füüsiliselt teenindada, pidid raamatukogud leidma kiirelt leidlikke lahendusi, kuidas teenuse pakkumist jätkata. See nõudis töötajatelt pingutust, et kiiresti uusi oskusi omandada ning samuti nendepoolset kiiret tegutsemist erinevate tehnoloogiliste lahenduste kasutusele võtmiseks (Lepik ja Vaaro, 2021: 43-44). Tehnoloogilise kiirenemise poole pealt tõdevad maaraamatukoguhoidjad minu uuringus, et üheks viimase aja positiivseks ilminguks on võimalus osaleda koolitustel või koosolekutel veebi teel. Ka Lepik ja Vaaro (2023: 44) juhivad oma uuringus tähelepanu, et võimalus koosolekuid pidada veebi teel on paljude jaoks mugavaks lahenduseks, eriti nendele, kes peaksid koosolekule kohale sõitmiseks pikki vahemaid reisima.

Intervjueeritavad peavad oma töökeskkonda üsnagi pingevabaks, kuid tuuakse välja, et aeg-ajalt tekkivad konfliktiolukorrad kaastöötajatega avaldavad negatiivset mõju. Tulemustest selgus, et peamiselt tekitab pingeid madal töötasu. Leidus neid, kellel ei ole aastaid palka tõstetud või on seda siis hoopiski kärbitud. Arvestades asjaolu, et suurem hulk intervjueeritavatest töötab osalise koormusega, on igakuiselt saadav töötasu madal.

Üheks sotsiaalse kiirenemisega kaasnevaks ilminguks, millega maaraamatukoguhoidjad oma töös kokku puutuvad, on rööptegutsemine, mis leidis mainimist enamike intervjueeritavate poolt. Sellises olukorras peetakse oluliseks ülesannete prioritseerimist, kus tähtsamad või ajakriitilised probleemid lahendatakse esmajärjekorras. Praktiseeritakse ka päevaplaneerimist, kuid võib esineda ootamatusi, ning päevaplaanis tuleb teha muudatusi. Harro-Loit ja Vihalemm (2017) on välja toonud, et MeeMa uuringu andmetel täidavad 42% Eesti elanikest tihti mitut ülesannet korraga ning sama suur hulk inimesi teevad seda kas harva või mõnikord. Sotsiaalset kiirenemist ning sellest tingitud rööptegutsemist mäluasutuste töötajate hulgas on uurinud ka Krista Lepik (2023), kuid seda muuseumitöötajate vaatest ning uuringus selgub, et ka seal puutuvad töötajad sagedasti kokku mitme tööülesande korraga täitmisega. Nende uuringute tulemused ühtivad ka minu poolt läbi viidud uuringu käigus intervjueeritud maaraamatukoguhoidjate kogemustega, kus paljud neist peavad oma tööpäeva jooksul tegelema mitme ülesandega paralleelselt.

Uurides intervjueeritavate info ülekülluse kohta, hinnati selle mõju pigem madalaks. Mainiti küll juhendite ja aruannete keerukust, millest arusaamiseks on vaja küsida nõu, kuid siit selgub, et info üleküllusega maaraamatukogudes probleemi ei esine.

Selgus, et peamise murekohana tuuakse esile ajapuudust, mis on peamiselt tingitud tööaja muudatustest. Seoses osalise koormusega jääb kohustuslike tööülesannete täitmiseks aega liiga väheks, ning mitmeid kohustusi tuleb täita oma vabast ajast. Maaraamatukoguhoidjad peavad ise leidma lahendusi, kuidas oma aega nii planeerida, et kõik vajalik tehtud saaks. Sotsiaalse kiirenemise aspektid on muutnud maaraamatukoguhoidjate tööd mitmekesisemaks ja ka keerukamaks, kuid nad on suutnud selle olukorraga väga hästi kohaneda ja teevad jätkuvalt oma tööd suure armastustega.

Tuginedes varasematele uuringutele kui ka minu uuringu tulemustele puutuvad töötajad erinevates organisatsioonides pea igapäevaselt kokku nii rööprähklemisega (Lepik, 2023) kui ka stressiga, mis tekib ajapuuduse tagajärjel (Kristensen jt., 2004). Minu tööst lähtuvalt võib öelda, et sotsiaalsel kiirenemisel on kaudne mõju maaraamatukoguhoidjate tööle, mis on pigem tingitud piiratud tööaja tagajärjel tekkinud ajapuudusest, mitte üldisest elutempo kiirenemisest.

4.4 Edasised uurimisvõimalused

Parema ülevaate saamiseks maaraamatukogude hetkeolukorrast tasuks tulevastest uuringutes kaaluda uurimismeetodite mitmekesistamist, kombineerides omavahel kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed uuringud. Kvantitatiivsel meetodil kogutud andmetest oleks võimalik koguda paremaid statistilisi andmeid, mille alusel järeldusi teha. Samuti võiks valim olla laiahaardelisem ning kaasata objektiivseid mõõdikuid nagu töötajate rahulolu, kuid selleks oleks vaja vastavad mudelid välja töötada.

Lõputöö teemaga saaks teha ka uuringu, kus võrreldakse maa- ja linnaraamatukoguhoidjate sotsiaalse kiirenemise mõjusid. Uurimus oleks väga huvitav, sest maa- ja linnaraamatukoguhoidjate töö spetsiifika on nii mõneski osas erinev. Maaraamatukogus töötab enamasti 1-2 raamatukoguhoidjat, linnas on töötajaid rohkem ja juba tänu tööjaotusele tuleb siin erinev tulemus. Kindlasti erinevad nad nii töötempo kui ka lugejate vajaduste poolest. Ma usun, et tegemist oleks väga huvitava uuringuga, aga samas ka üsna mahuka tööga. Kasutada võiks nii kvalitatiivset intervjuud kui ka kvantitatiivset meetodit.

KOKKUVÕTE

Minu töö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas Eesti maaraamatukoguhoidjad tajuvad aja kiirenemise mõju raamatukogude igapäevatoos, keskendudes nende hinnangutele ja vaadetele. Täpsemalt uurin veel, kuidas on raamatukoguhoidjate töö ajas muutunud sealhulgas töökorralduse ja -ülesannete muutused, ning milliseid uusi oskusi ja pädevusi on nad pidanud omandama, et kohaneda tänapäevase tööriistiga ja nõudmistega. Lisaks uurin, kuidas on sotsiaalne kiirenemine nende igapäevatoos avaldunud, kuidas nad tajuvad selle mõju ning kuidas peegeldub see nende tööülesannetes. Kuna soovisin selgitada, milliseid sotsiaalse kiirenemise mõjusid maaraamatukoguhoidjad igapäevaselt kogevad, olenemata nende muutuste toimumise ajahetkest, ja võimalikult mitmekülgse informatsiooni saamiseks ei määratlenud ma kindlat ajavahemikku, millise ajaperioodi kohta andmeid kogusin.

Uurimisküsimused

1. Kuidas on maaraamatukoguhoidja hinnangul nende töö muutunud?
2. Kuidas on maaraamatukoguhoidja roll ajaga muutunud ning milliseid uusi oskusi ja pädevusi on nad pidanud omandama?
3. Kuidas sotsiaalne kiirenemine avaldub maaraamatukoguhoidjate arvates nende toos?

Töö tulemustest on näha, et maaraamatukoguhoidjate igapäevased tööülesanded on muutunud mitmekesisemaks ning tavapärasele raamatukogu teenustele nagu raamatute laenutamine ja kogude haldamine on lisandunud uusi. Peamiste ülesannetena tõid intervjueeritavad välja kultuuriürituste korraldamise, koduteeninduse pakkumise, lugejate nõustamise e-teenuste kasutamisel ning ka erinevad haldustööd raamatukogus ja selle ümber.

Kasutusele on võetud uusi tehnoloogilisi vahendeid, mis ühest küljest muudavad tööülesannete täitmise lihtsamaks ja kiiremaks, kuid esineb negatiivseid ilminguid. Tänu andmebaasidele ja e-kataloogidele on teoste leidmine muutunud väga kergeks, ning seda võimalust kasutavad aktiivselt ka lugejad. Samas olukordades, kus ollakse sõltuvuses tehnoloogiast, muudavad võimalikud tehnilised rikked ka kõige lihtsamate tööülesannete täitmise keeruliseks. Uute tehniliste vahenditega on tekkinud samuti vajadus enda oskusi arendada, et uusi süsteeme võimalikult efektiivselt kasutada. Just infotehnoloogia alased koolitused on need, mille järgi on kõige suurem vajadus, kuid toos selgus, et

võimalused nendel osaleda ei ole kõikidel maaraamatukoguhoidjatel võrdsed. Tegu on kindlasti probleemiga, millele tuleks aktiivselt lahendust otsida.

Oma viimases uurimisküsimuses uurisin, kuidas on sotsiaalne kiirenemine avaldanud mõju maaraamatukoguhoidjate igapäevatööle. Tulemustest saab järeldada, et peamiseks murekohaks on süvenev ajapuudus. Kohati tuleb mitut tööülesannet täita korraga ning päeva jooksul võib esineda ootamatuid ülesandeid, millega varasemalt arvestada ei osanud. Lisandunud kohustused on kindlasti tõstnud töötajate koormust ning viimasel ajal toimunud tööaja lühendamisega on maaraamatukoguhoidjate elu muutunud varasemast pingelisemaks. Sellest tulenevalt peavad maaraamatukoguhoidjad tegema tööd ka oma vabast ajast, sest vastasel juhul ei jõuaks kõiki vajalikke ülesandeid õigeaegselt täita.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et maaraamatukoguhoidjate töö on ajas muutunud ning nad täidavad igapäevaselt rolle, mis ulatuvad kaugemale klassikalisest raamatukoguhoidja ametist. Töö on muutunud mitmekesisemaks, kuid ajapuuduse tõttu pingelisemaks. Tehnoloogia arenguga on vajalik ka ennast pidevalt arendada ning seda võimalust pakkumisel ka kasutatakse. Sotsiaalse kiirenemisega seotud ilminguid maaraamatukoguhoidjate töös on pigem tagasihoidlikud ning peamise murena esiletõstetud ajapuudus on tekkinud peamiselt tööaja piiramise, mitte sotsiaalse kiirenemise tagajärjel. Siiski olenemata kõikidest probleemidest tunnistas enamus raamatukoguhoidjaid, et nad teevad oma tööd hea meelega.

SUMMARY

Estonian rural librarian in accelerating times

The aim of my thesis is to find out how Estonian rural librarians perceive the impact of the acceleration of time in the daily work of libraries, focusing on their assessment and views. In more detail, I will also examine how the work of librarians has changed over time, including changes in the organization and tasks of work, and what new skills and competences they have had to acquire to adapt to modern work rhythm and demands. In addition, I will explore how social acceleration has affected their daily work, how they perceive its impact and how it is reflected in their job responsibilities. To examine the effects of social acceleration that rural librarians experience daily, regardless of the time of these changes, and to obtain as diverse information as possible, I did not define a specific period for which I collected data.

Research questions:

In the opinion of the rural librarian, how has their work changed?

How has their role changed over time and what new skills and competences have they had to acquire?

How do rural librarians think social acceleration manifests itself in their work?

The results of the study show that the day-to-day tasks of rural librarians have become more varied, with new services being added to the traditional library services such as lending books and managing collections. As the main tasks, the interviewees pointed out the organization of cultural events, the provision of home service, advising readers on the use of e-services, as well as various administrative tasks in and around the library.

New technological tools have been introduced which, on the one hand, make tasks easier and faster, but there are negative aspects. Thanks to databases and e-catalogues, it has become very easy to find books, and readers also use actively this opportunity. However, reliance on technology means that technical failures can complicate even the simplest tasks. New technological tools have also created the need to develop skills to use new systems as effectively as possible.

IT-related training is in highest demand, but the study revealed that not all rural librarians have equal access to such training. This is a clear issue that needs to be addressed.

In my final research question, I examined how social acceleration has affected the everyday work of rural librarians. The results suggest that the main concern is a growing lack of time. Often, multiple tasks need to be completed simultaneously, and unexpected duties can arise during the day that were not foreseen. The added responsibilities have increased the workload of the employees, and with the recent reduction in working hours, the life of rural librarians has become more stressful than before. As a result, rural librarians must also work in their free time, because otherwise they would not be able to perform all the necessary tasks on time.

In conclusion, the work of rural librarians has changed over time, and they now take on roles that go beyond the traditional scope of a librarian. The job has become more varied, yet also more stressful due to time constraints. Continuous professional development is essential due to technological advancements, and librarians are willing to participate in training when opportunities are provided. The manifestations of social acceleration in the work of rural librarians appear to be relatively modest, the lack of time highlighted as the main concern has mainly arisen because of the restriction of working hours rather than social acceleration. However, despite all the problems, most librarians admitted that they enjoy their work.

KASUTATUD KIRJANDUS

Aru, K. (2020). Raamatukoguhoidmine on ka kunst. K. Riisalu ja R. Olevsoo (toim), *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 2019* (21-23). Tallinn: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing.

Bawden, D. ja Robinson, L. (2009). The dark side of information: overload, anxiety and other paradoxes and pathologies. *Journal of Information Science*, 35(2), 180-191. <https://doi.org/10.1177/0165551508095781>

Bhambri, C. G. (2021). Information overload in business organizations and entrepreneurship: An analytical review of the literature. *Business Information Review*, 38(4), 193-200. <https://doi.org/10.1177/02663821211054975>

Byström, K., Heinström, J. ja Ruthven, I. (2019). *Information at Work: Information Management in the Workplace*. London: Facet.

Eesti Keele Instituut. (2023a). *Raamatukogusõnastik*. Kasutatud 12.01.2025, <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/rara/maaraamatukogu/1/est>

Eesti Keele Instituut. (2023b). *Raamatukogusõnastik*. Kasutatud 21.05.2025, <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/rara/v%C3%A4listeeninduspunkt/1/est>

Eesti Keele Instituut. (2024a). *Raamatukogusõnastik*. Kasutatud 21.05.2025, <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/rara/haruraamatukogu/1/est>

Eesti Keele Instituut. (2024b). *Raamatukogusõnastik*. Kasutatud 02.03.2025, <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/rara/raamatukogu/1/est>

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing. (2014). *Raamatukoguhoidja eetikakoodeks*. Kasutatud 25.02.2025, <https://eru.lib.ee/raamatukogundus/dokumendid/eetikakoodeks>

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatus. (2023). Raamatukogu on tulevik. *Raamatukogu*, 3, 11.

Harro-Loit, H. ja Vihalemm, T. (2017). Personaalse ja sotsiaalse aja kiirenemine ja tihenemine. P. Vihalemm, M. Lauristin, V. Kalmus ja T. Vihalemm (toim.). *Eesti ühiskond kiirenevas ajas* (411-421). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Hollstein, B. ja Rosa, H. (2023). Social Acceleration: A Challenge for Companies? Insights for Business Ethics from Resonance Theory. *Journal of Business Ethics*, 188, 709–723. doi: <https://doi.org/10.1007/s10551-023-05506-w>

Jürisoo, M. (2004). *Burnout - läbipõlemine*. Tartu: Fontese Kirjastus.

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>

Kirchberg, D. M., Roe, R. A., ja Van Eerde, W. (2015). Polychronicity and Multitasking: A Diary Study at Work. *Human Performance*, 28(2), 112–136. <https://doi.org/10.1080/08959285.2014.976706>

Kristensen, T. S., Bjorner, J. B., Christensen, K. B. ja Borg, V. (2004). The distinction between work pace and working hours in the measurement of quantitative demands at work. *Work & Stress*, 18(4), 305–322. <https://doi.org/10.1080/02678370412331314005>

Kultuuriministeerium. (2025). *Raamatukogud*. Kasutatud 23.02.2025, <https://kul.ee/kultuurivaartused-ja-digitaalne-kultuuriparand/raamatukogud>

Laherand, M. -L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.

Lepik, K. (2022). Raamatukoguhoidja ehk Sinna ja tagasi. *Raamatukogu*, 2, 8-12.

Lepik, K. (2023). Aeg, sotsiaalse aja kiirenemine ja ajalised taktikad Eesti muuseumitöötajate vaates. *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat. Kohanevad ja eksperimentaalsed muuseumid*, 64(2), 59-87, DOI: [10.33302/ermar-2023-004](https://doi.org/10.33302/ermar-2023-004)

Lepik, K. ja Vaaro, I. (2021). Eesti raamatukogud ja raamatukoguhoidjad koroonaviiruse levikust põhjustatud eriolukorra ajal. K. Riisalu ja R. Olevsoo (toim), *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 2020* (35-46). Tallinn: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing.

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). Intervjuu. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/intervjuu/>

Levine, R. (1997). *Geography of Time*. New York: Basic Books.

Maailma Terviseorganisatsiooni kodulehekül. (2019). Kasutatud 13.01.2025, <https://www.who.int/news/item/28-05-2019-burn-out-an-occupational-phenomenon-international-classification-of-diseases>

Maslach, C. ja Leiter, M. P. (2001). Job Burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-422. doi: 10.1146/annurev.psych.52.1.397

Maslach, C. ja Leiter, M. P. (2007). *Läbipõlemine. Mida saavad organisatsioonid ja töötajad teha oma läbipõlemise vältimiseks*. Tartu: Kirjastus Väike Vanker.

Maslach, C. ja Leiter, M. P. (2016). Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*, 15(2), 103-11. doi:10.1002/wps.20311

Nowotony, H. (1993). *Eigenzeit. Entstehung und Strukturierung eines Zeitgefühls*. Frankfurt: Suhrkamp.

Ots, D. (2024). Kõik teenused on omavahel seotud ja konkurendid. *Raamatukogu*, 3, 16-17.

Puhk, L. (2024). Värske raamatukogujuhi pilk: mis on raamatukogu magnet? *Raamatukogu*, 3, 19.

Rahvaraamatukogu seadus (10.12.1998) Riigi Teataja I. Kasutatud 19.04.2025, <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019127?leiaKehtiv>

Rand, L. (2022). Maaraamatukogude kevadine teabepäev 28. märtsil. *Raamatukogu*, 3, 33-35.

Riisalu, K. (2023). Raamatukoguhoidja kompetentsid täna ja homme. *Raamatukogu*, 3, 9-10.

Rosa, H. (2003). Social acceleration: ethical and political consequences of a desynchronized high-speed society. *Constellations: An International Journal of Critical & Democratic Theory*, 10(1). doi:[10.1111/1467-8675.00309](https://doi.org/10.1111/1467-8675.00309)

Rosa, H. (2013). *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press.

Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. *Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 20.04.2025, <https://samm.ut.ee/valimid/>

Sihtasutus Kutsekoda. (2022). *Kutsestandard. Raamatukoguhoidja, tase 6*. Kasutatud 25.02.2025, <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/11094648/?nocache=t263803f4e>

Statistikaameti kodulehekülj. (i.a) Kasutatud 12.01.2025, https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_raamatukogud/KU015/table/tableViewLayout2

Tilga, K. Lepik, K ja Linno, M. (2022). Raamatukogu kui kogukonna ankur: kvalitatiivne kirjandusülevaade. K. Riisalu ja R. Olevsoo (toim), *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 2021* (16-27). Tallinn: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing.

Vaaks, E. (2023). Maaraamatukogu ei ole ammu vaid raamatute laenutamise koht. *Postimees*. Kasutatud 19.04.2025, <https://maaelu.postimees.ee/7893138/maaraamatukogu-ei-ole-ammu-vaid-raamatute-laenutamise-koht>

Virilo, P. (1993). *Revolutionen der Geschwindigkeit*. Berlin: Merve.

Visas, K. (2024). Rahvaraamatukogude rahulolu küsitlusest aprillis 2024. *Raamatukogu*, 4, 14-15.

Volt, M. (2022). Kui suudame end rohkem kuuldavaks ja nähtavaks teha, siis... *Raamatukogu*, 1, 31-34.

Õunapuu-Seidelberg, K. (2019). Haldusreform ja raamatukogud. Ülevaade temablokist. K. Riisalu ja R. Olevsoo (toim), *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 2018* (34). Tallinn: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava

Tere! Minu nimi on Sirli ja teen uurimustööd teemal „Eesti maaraamatukoguhoidjate töö kulg kiireneva ajaga ühiskonnas.“ Soovin teada, kuidas aja kiirenemine teie töös avaldub. Meie vestlus salvestatakse teie nõusolekul ja teie vastused on konfidentsiaalsed – pärast uurimustöö hindamist kustutan salvestuse ning tagan täielikult teie anonüümsuse.

Kui vestluse käigus tunnete ebamugavust või leidub midagi, mida te ei soovi oma vastustena jagada, andke palun kohe teada ja ma kohandan küsimusi vastavalt. Teil on ka alati võimalus hiljem oma vastustest taganeda.

Kas praegusest hetkest võime üle minna sina peale?

Mida vabamalt ja ausamalt te vastuseid annate, seda kasulikum on see minu töö jaoks.

Kas oled intervjuu tingimustega nõus?

Kas oled nõus, et vestlus salvestatakse?

Intervjuu küsimused

1. Palun kirjelda mulle oma tavapärast tööpäeva raamatukogus? Millised tegevused on sinu igapäevase töö asendamatuks osaks? Mida peab kindlasti igapäevaselt tegema? Mis toimus sellel või möödunud nädalal? Olid need tavapärased päevad
2. Millised päevad/osad päevast on rahulikumad?
3. Millised päevad/osad päevast kiiremad?
4. Milliseid lisateenuseid sinu raamatukogu pakub? Kuidas uued ülesanded sinu töösse lisandusid? Millised muutused sellega kaasnesid?
5. Mida sa tead, mida teised raamatukoguhoidjad veel teistes raamatukogudes teevad? Oled sa mõelnud, et sellised tegevused/ ülesanded võiks ka siin raamatukogus olla?

6. Kes helistab sulle raamatukokku? Millest räägitakse, mida küsitakse telefoni teel? Mis siis saab, kui rahvast on palju raamatukogus? Mida teed, kui on kiire?
7. Viimased meilid - mida küsiti, mida vajati? Millistel teemadel meile veel saad? Mida küsitakse? Kui palju võtab aega kirjadele vastamine?
8. Kas sa vastad neile kohe või on sul päeval planeeritud mingi aeg, millal sa kirjadele vastad?
9. Täna lugejad - mida nad vajavad? Mida nad küsisid? Millest te veel rääkisite? Millist abi lugejad/külastajad üldiselt veel vajavad? Millest te räägite? Mida nad küsivad? Kui palju võtab aega suhtlemine lugejatega?
10. Kui lugeja küsib rohkem informatsiooni, näiteks õpilane referaadi jaoks, siis kuidas teda aidata saad? Või kui tuleb vallavanem otsima materjale piirkonna ajaloo kohta? Mis aitab sind otsingute juures?
11. Aga kui sul on kiire, mida siis teed?
12. Kui mugavalt sa tunned ennast selles olukorras, et otsida informatsiooni? Kas sul on ligipääs andmebaasidele, kust otsida erinevaid artikleid või informatsiooni?
13. Mida teed arvutis? Milliseid arvutiprogramme kasutad töö tegemiseks? Milleks sa neid kasutad? Kuidas hakkama saad? Kuidas hindad, kas arvuti aitab tööd piisavalt hõlbustada?
14. Mida sa tead, milliseid arvutiprogramme kasutavad teised raamatukoguhoidjad igapäevatoos?
15. On sul enam-vähem kindel plaan tööpäevaks? Kuidas sa organiseerid oma tööülesandeid päeva jooksul? Kuidas sa käitud, kui tööülesanded kuhjuvad ja sa pead tegema mitut ülesannet korraga? Tuleb sulle meelde mõni selline juhtum, räägi sellest rohkem.
16. Kuidas mõjutab mitme tööülesande korraga täitmine töö tulemust?
17. Millised on need mõjutajad, mis muudavad tööülesannete tegemise keeruliseks? Mõjutajate all ma pean silmas kas lugeja, telefon, päringud või muu.
18. Kui infot on palju. Kuidas see sinu tööd ja töötempole mõju avaldanud?

19. Kuidas on maaraamatukogud üldse muutunud viimase aja jooksul? Milline on roll kogukonnas? Kas see on muutunud? Millal muutused toimusid?
20. Mida teeb sinu raamatukogu kogukonna jaoks? Kas teed erinevaid üritusi, raamatuklubi vms?
21. Kuidas on lugejate ootused ja vajadused muutunud? Millist infot nad viimasel ajal vajavad?
22. Kui tekib konflikt lugejaga, siis kuidas käitud?
23. Mida sa arvad, kuidas teised raamatukoguhoidjad tööülesannetega toime tulevad? Mis neile võib raske olla? Kudas nad probleemid lahendavad? Mida sina soovitaksid?
24. Kuidas on sinu töö maaraamatukoguhoidjana muutunud viimase 10 aasta jooksul?
25. Too välja mis on sinu jaoks positiivsed muutused viimastel aastatel sinu töös
26. Too välja mis on sinu jaoks negatiivsed muutused viimastel aastatel sinu töös
27. Milliseid koolitusi sa tunned et vajaksid? Kas sa oled saanud piisavalt koolitusi, et oma tööd tõhusamalt teha?
28. Millised on need tegevused, mis sulle meeldib ja milliseid teenuseid tahaksid pakkuda siin raamatukogus, aga näiteks ei ole saanud neid teha? Mis on selle põhjuseks.?
29. Sul on päris palju tööülesandeid ja kõvasti tegemist. Kas sa tunned, et sinu tööd väärtustatakse piisavalt? Kas sa oled õnnelik seda tööd tehes?

Lõputekst

Täna, et leidsid aja minu küsimustele vastamiseks. Saadud informatsioon on minu jaoks väga väärtuslik, uurimaks kuidas aja kiirenemine ühiskonnas mõjutab maaraamatukoguhoidjaid ning milliseid positiivseid ja negatiivseid mõjusid see töös esile toob. Vajadusel on olemas sul minu kontaktandmed, kui tekib lisaküsimusi. Aitäh veelkord!

Lihthtsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sirli Maripuu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthtsentsi) minu loodud teose „*Eesti maaraamatukoguhoidja kiirenevas ajas*“, mille juhendaja(d) on Katrin Ritsberg, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihthtsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Sirli Maripuu

25.05.2025